

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ รักความเป็นไทย โดยใช้
ศิลปะการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545)
2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550–2554)
3. การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2
4. แผนยุทธศาสตร์ตามนโยบายสถานศึกษา 3 ดี
5. โครงการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมดนตรี นาฏศิลป์ กีฬาไทย และพื้นบ้าน
6. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
7. บริบทโรงเรียนบ้านหนองปลิง
8. สุนทรียสนทนา
9. คุณลักษณะอันพึงประสงค์
10. นาฏศิลป์พื้นบ้าน
11. แผนการจัดการเรียนรู้
12. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
13. กรอบแนวคิดการวิจัย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2
พ.ศ. 2545)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2
พ.ศ. 2545) ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 119 ลงวันที่ 19 ธันวาคม
2545 การประกาศใช้เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายปฏิรูประบบราชการ โดยให้แยกภารกิจ
เกี่ยวกับงานด้านศิลปะและวัฒนธรรม ไปจัดตั้งเป็นกระทรวงวัฒนธรรม และโดยที่เป็นการ
สมควรปรับปรุงการบริหารและจัดการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ทำหน้าที่พิจารณา

เสนอนโยบาย แผนพัฒนา มาตรฐานและหลักสูตรทุกระดับที่สอดคล้องกับความต้องการตาม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ (พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม, 2545 : 12) ซึ่งมีหมวดและมาตราที่ เกี่ยวข้องและนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ มาตรา 4 "การศึกษา" หมายความว่า กระบวนการ เรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้ บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต หมวด 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 การจัดการศึกษา ต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถ เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมี ความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตาม ธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มาตรา 24 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและ หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องดำเนินการ (1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัด ของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียน ได้ เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้ อย่างต่อเนื่อง (4) จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้ สดส่วน สมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา (6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

จากการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม, 2545 : 1-15) สรุปได้ว่า สถานศึกษาต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติ การศึกษา จัดเนื้อหาสาระ/กิจกรรมตามความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึง ความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทุกด้าน ปลูกฝัง คุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ได้ทุกเวลาทุกสถานที่ ประสานความร่วมมือ กับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชน ทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) เป็นแผนที่เกิดจากการระดมพลังความคิดและการมีส่วนร่วมของประชาชนชาวไทยจากทุกภาคส่วน และได้ัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางปฏิบัติ ควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวม ซึ่งยุทธศาสตร์การพัฒนาคอนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เนื่องจากคนเป็นเป้าหมายในการขับเคลื่อนการพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่ต้องการอย่างจริงจัง จึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพของคนในทุกมิติอย่างสมดุลทั้งจิตใจ ร่างกาย ความรู้และทักษะความสามารถ เพื่อให้เพียงพอทั้งด้าน คุณธรรมและความรู้ เพื่อใช้เป็นแนวทาง ในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เกิดความสมดุลเป็นธรรมและยั่งยืน มุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ซึ่งแนวโน้มในช่วงต้นของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาราคาน้ำมัน ซึ่งสร้างแรงกดดันต่อภาวะเงินเฟ้อและดุลบัญชีเดินสะพัด แต่สถานการณ์โดยรวมเมื่อเทียบกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ถือว่าเอื้ออำนวยต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ที่จะสามารถให้ความสำคัญกับเป้าหมายระยะยาวของการพัฒนาที่มุ่งไปสู่การพัฒนาที่มีความสมดุล และคนมีความสุขได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ที่จะมีผลต่อการพัฒนาในอนาคต แสดงว่าเศรษฐกิจและสังคมไทยจะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง ที่สำคัญในหลายบริบทและส่งผลกระทบต่อการพัฒนาในมิติต่าง ๆ รุนแรงขึ้น ดังนั้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จึงเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลต่อประเทศไทยหลายด้าน อาทิ การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม ซึ่งแนวโน้มที่มีผลกระทบต่อประเทศไทย คือ สถานการณ์ประชากรโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ของประชากรสูงอายุจากภาวะเจริญพันธุ์ทั่วโลกลดลง ขณะที่ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้นจากพัฒนาการทางการแพทย์และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้ประเทศพัฒนาแล้วเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ เช่น สหรัฐอเมริกา ยุโรป ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และประเทศที่กำลังพัฒนาเช่นประเทศไทย ที่กำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ส่งผลให้การออมและความมั่งคั่งของประเทศลดลง นอกจากนี้ค่าใช้จ่ายในด้านสาธารณสุขและการดูแลผู้เกษียณอายุมีจำนวนที่เพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและแนวโน้มพฤติกรรมกรบริโภคของโลกและผลกระทบต่อประเทศไทย เช่น กันการค้ายุคโลกาภิวัตน์ที่ความก้าวหน้าเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งวัฒนธรรมอันหลากหลายจากทั่วทุกมุมโลกสามารถ

นำมาเผยแพร่ได้สะดวกรวดเร็ว กลายเป็นทั้งการสร้างโอกาสและปัญหาใหม่ ๆ ตามมา ปัญหาที่ต้องเผชิญ คือ การแพร่ขยายของวัฒนธรรมต่างชาติ อาจจะทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งเป็นทุนสังคมของประเทศเริ่มเสื่อมถอยหากไม่ได้รับการอนุรักษ์ และสืบสานอย่างเหมาะสม ขณะที่ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ที่มีแนวโน้มอยู่ในเขตเมืองที่แพร่ขยายตัวอย่างรวดเร็วทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไป เน้นความสะดวกสบายและให้ความสำคัญกับการเลือกซื้อสินค้า แต่ต้องใช้ชีวิตอย่างเร่งรีบ มีรูปแบบการบริโภคที่ผิดโภชนาการและการใช้ชีวิตที่เผชิญแรงบีบบังคับทางเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น ประกอบกับเด็กและวัยรุ่นอาจได้รับข้อมูลข่าวสารในแง่ลบ เช่น ภาพและสื่อลามก พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนทางเพศ เป็นต้น เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและชั่วร้าย ให้เกิดความรุนแรง เป็นเหตุให้การดูแลและป้องกันเด็กและเยาวชนจากค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์เป็น ไปอย่างลำบากมากขึ้น

การประเมินผลการพัฒนาที่ผ่านมาและทบทวนสถานะของประเทศไทยในประชาคมโลกและสถานะภายในประเทศ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการบริหาร การปกครอง แสดงว่า ประเทศไทยมีศักยภาพและโอกาสในการปรับตัว และได้รับประโยชน์จากกระแส โลกาภิวัตน์ แต่ยังมีประเด็นเชิงโครงสร้างหลายประการที่ต้องพัฒนา เพื่อให้คนไทยอยู่ได้อย่างมีความสุขในสังคมไทยภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทั้งนี้การพัฒนาที่ผ่านมาได้ส่งผลกระทบต่อสถานะของประเทศไทยที่สำคัญ เช่น สถานะ ด้านสังคม คุณธรรมและจริยธรรมของคนไทยลดลง ขณะเดียวกันวัฒนธรรมและระบบคุณค่า ที่ดีงามของสังคมไทยเริ่มเสื่อมถอย ซึ่งปัจจุบันคนไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป โดยเป็นผลกระทบมาจากการเลื่อนไหลทางวัฒนธรรม จากต่างชาติเข้ามาสู่ประเทศไทยผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนยังขาดทักษะในด้านการคิด วิเคราะห์ห้อย่างเป็นระบบ ไม่สามารถคัดกรอง และเลือกรับวัฒนธรรมที่ดี ปัจจุบันเว็บไซต์ลามกในประเทศไทยขยายตัวสูงขึ้น นอกจากนี้สื่อสารมวลชนอื่น ๆ ทั้งสื่อโทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ จำนวนมากขาดความเข้มงวดทางจรรยาบรรณในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเชิงลบ ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนค่านิยมและพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมมากขึ้น ขาดจิตสำนึกสาธารณะ ให้ความสำคัญกับส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ทำให้คุณธรรมและจริยธรรมของคนไทยลดลง นำไปสู่ปัญหาทางสังคมต่าง ๆ อาทิ ปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหาการขาดสัมพันธภาพภายในครอบครัว รวมทั้งปัญหายาเสพติดและอาชญากรรมอื่น ๆ นอกจากนี้ สถาบันหลักทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญต่อการปลูกฝังศีลธรรมให้สำนึกในคุณธรรม จริยธรรม และอบรม

หล่อหลอมให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนที่มีความเข้มแข็งลดลง สถาบันครอบครัวที่เคยมีระบบเครือญาติในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และมีความเข้มแข็งในการอบรมสั่งสอนและปลูกฝังศีลธรรมและค่านิยมที่ดีงามให้แก่ลูกหลานเริ่มแปรบางลง เนื่องจากวิถีชีวิตปรับเปลี่ยนไป มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ต้องดิ้นรนทางเศรษฐกิจมากขึ้น ส่งผลต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวอ่อนแอลง ปัญหาการหย่าร้างเพิ่มมากขึ้น และมีครอบครัวมากกว่าร้อยละ 40 ไม้มีความสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันวิถีชีวิตสมัยใหม่มีผลให้ความเชื่อศรัทธาในหลักศาสนาเสื่อมถอย การใช้ประโยชน์จากศาสนสถานซึ่งมีมากมายกว่า 3 หมื่นแห่งทั่วประเทศและการประกอบกิจการทางศาสนาน้อยลงอยู่ในวงแคบและในกลุ่มผู้สูงอายุเป็นหลัก ส่วนสถาบันการศึกษาเปลี่ยนจากในอดีตที่มีสัมพันธ์เชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับสถาบันครอบครัวและสถาบันทางศาสนา เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีจริยธรรมและความรู้ในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม ปัจจุบันเป็นระบบการศึกษาที่มุ่งเน้นหลักวิชา ให้ความสำคัญกับใบรับรองการศึกษามากกว่าความรู้ที่นำมาปฏิบัติจริง การเรียนการสอนเน้นการท่องจำมากกว่าความเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ ไม่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในสังคม

จากการศึกษาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) สรุปได้ว่า คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาประเทศ ซึ่งประเทศจะขับเคลื่อนไปได้คนในประเทศจะต้องมีความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งสถาบันการศึกษาต้องให้ความสนใจในการพัฒนาคนให้มีความรู้คู่คุณธรรม แต่การจัดการศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นหลักวิชาและให้ความสำคัญกับใบรับรองการศึกษามากกว่าความรู้ที่นำมาปฏิบัติจริง การเรียนการสอนเน้นการท่องจำมากกว่าความเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ ไม่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในสังคมต้องหันมาจัดการศึกษาเหมือนกับในอดีตที่มีสัมพันธ์เชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับสถาบันครอบครัวและสถาบันทางศาสนา เด็กและเยาวชนมีคุณธรรมจริยธรรมและความรู้ในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่น ในสังคม ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงควรให้สังคมมีส่วนร่วม คือ เริ่มจากสถาบันครอบครัวที่ระบบเครือญาติมีส่วนในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวในการอบรมสั่งสอน การปลูกฝังศีลธรรมและค่านิยมที่ดีงามให้แก่ลูกหลาน ใช้ความเชื่อศรัทธาในหลักศาสนา โดยใช้ศาสนสถานให้ประกอบกิจกรรมทางศาสนา เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงามแก่เด็กและเยาวชน

การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2

จากคำแถลงนโยบายของรัฐบาล (นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ) ที่แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2551 มุ่งเน้นให้มีการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นายจурินทร์ ลักขณวิศิษฏ์) ได้มอบหมายให้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาทำการศึกษา สังเคราะห์เอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาปฏิรูปการศึกษา 9 ปีที่ผ่านมา พบว่า มีหลายเรื่องที่ประสบความสำเร็จ และมีหลายเรื่องที่ต้องเร่งปรับปรุงแก้ไข พัฒนาและสานต่อ และได้เสนอกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยศึกษาประเด็นปัญหาในการศึกษาและการเรียนรู้ที่ยึดโยงกัน และเน้นการปรับปรุงแก้ไขอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ การเพิ่มโอกาสทางการศึกษา และการส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยกำหนดประเด็นสำคัญของระบบการศึกษาและเรียนรู้ที่ต้องปฏิรูปอย่างเร่งด่วน สี่ประการหลัก คือ พัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ พัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ และพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่ และได้มีมาตรการหลักเช่น พัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ (พัฒนาคุณภาพการศึกษาและเรียนรู้) มาตรการหลัก 3) ส่งเสริมบทบาทของครอบครัวในการพัฒนาการเรียนรู้ของบุตรหลานในทุกกระดับ/ประเภทการศึกษา พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ 5) ส่งเสริมสภาพแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น สังคมเพื่อเอื้อต่อการศึกษาและเรียนรู้ในชุมชน ท้องถิ่น พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคลครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นในการจัดการศึกษาและสนับสนุนการศึกษาให้มากขึ้น 9) ส่งเสริมสนับสนุนสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา ภาคเอกชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ และสถาบันสังคมอื่น ร่วมจัดการศึกษาและการเรียนรู้การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และเน้นคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่ผู้เรียนมากขึ้นในรูปแบบที่หลากหลาย

จากการศึกษา การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 สรุปได้ว่า การปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ การเพิ่มโอกาสทางการศึกษา และการส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยส่งเสริมบาทของครอบครัวในการพัฒนาการเรียนรู้ของบุตรหลานทุกระดับ ส่งเสริมสภาพแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น สังคมเพื่อเอื้อต่อการศึกษาและเรียนรู้ในชุมชน ท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุน

สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษา ภาคเอกชน องค์กรชุมชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ และสถาบันสังคมอื่น ร่วมจัดการศึกษาและการเรียนรู้การพัฒนา คุณธรรมจริยธรรม และเน้นคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่ผู้เรียนมากขึ้นในรูปแบบที่ หลากหลาย

แผนยุทธศาสตร์ตามนโยบายสถานศึกษา 3 ดี (3D)

แผนยุทธศาสตร์ตามนโยบายสถานศึกษา 3 ดี กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนด กรอบแนวคิดไว้ว่า การจัดการศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน กระบวนการจัดการศึกษาที่สมบูรณ์จึงเปรียบเสมือนเหรียญทั้งสองด้าน คือ ด้านหนึ่งเป็น การจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาแต่ละช่วงชั้น สร้างองค์ความรู้ กระบวนการวิเคราะห์ อีกด้านหนึ่ง คือ การบ่มเพาะ กล่อมเกลา ปลูกฝัง และปลูกจิตสำนึก เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อตนเองสังคมชุมชน และสิ่งแวดล้อม เกิดความตระหนักในบทบาทหน้าที่ที่ขึ้นในจิตใจ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรง ตนอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สถานศึกษามีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุน และ ร่วมการจัดการศึกษา จึงมีส่วนสำคัญในการจัดการเรียนการสอน และจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาผู้เรียนอย่างเหมาะสม โดยการประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วน จัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นภารกิจทั้ง 3 ด้าน (3d) ได้แก่ ด้านประชาธิปไตย (democracy) ด้านคุณธรรมจริยธรรมและความเป็นไทย (decency) และด้านภูมิคุ้มกันภัยจากยาเสพติด (drug-free) ซึ่งได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน 3 ด้าน คือ ด้านประชาธิปไตย (democracy) มีความตระหนัก เห็นความสำคัญ ศรัทธา และเชื่อมั่นการปกครองระบบ ประชาธิปไตย รังเกียจการทุจริตต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียง ด้านคุณธรรมจริยธรรมและ ความเป็นไทย (decency) มีคุณธรรม จริยธรรม ความดีงาม รู้ผิดชอบชั่วดี มีความภูมิใจใน ความเป็นไทย และยึดถือปฏิบัติอยู่ในวิถีชีวิต และด้านภูมิคุ้มกันภัยจากยาเสพติด (drug-free) รู้จักหลีกเลี่ยงห่างไกลยาเสพติด ซึ่งได้กำหนดวิสัยทัศน์ คือมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมี คุณลักษณะที่ดี 3 ด้าน คือด้านประชาธิปไตย ด้านคุณธรรมจริยธรรมและความเป็น ไทย และด้านภูมิคุ้มกันภัยจากยาเสพติดอย่างยั่งยืน พันธกิจ คือ 1) จัดการเรียนรู้ ด้านประชาธิปไตย ด้านคุณธรรม จริยธรรมและความเป็นไทย และด้านภูมิคุ้มกันภัยจาก ยาเสพติด 2) ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานสถานศึกษา ประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ 1) ผู้เรียนได้รับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามนโยบาย 3 ดี 2) สถานศึกษาได้รับ

การรับรองคุณภาพและมาตรฐานระดับ 3 ดี ตัวชี้วัดและเป้าหมาย 3) ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพสถานศึกษา 3 ดี (ร้อยละ 80) ซึ่งมีแนวทางการดำเนินงานตามนโยบายสถานศึกษา 3 ดีตามหลักการ คือ 1) สถานศึกษาทุกระดับทุกสังกัด ต้องจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามนโยบาย 3 ดี ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ด้านประชาธิปไตย (democracy) ด้านคุณธรรมจริยธรรมและความเป็นไทย (decency) และด้านภูมิคุ้มกันภัยจากยาเสพติด (drug-free) 2) หน่วยงานในพื้นที่ พิจารณาคัดเลือกตามลำดับจนถึงกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อขอรับใบประกาศเกียรติคุณจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ 3) เกณฑ์การประเมินคุณภาพสถานศึกษา 3 ดี จะพิจารณาคัดเลือกผ่านการรับรองจากคณะกรรมการสถานศึกษา องค์กรหรือหน่วยงานในพื้นที่ ชุมชน และหน่วยงานต้นสังกัดตามลำดับ

จากการศึกษาแผนยุทธศาสตร์ตามนโยบายสถานศึกษา 3 ดี (3d) สรุปได้ว่าสถานศึกษามีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนและร่วมการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ คุณธรรม คือ จัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาแต่ละช่วงชั้น และอบรมบ่มเพาะกลมกล่อม ปลูกฝังและปลูกจิตสำนึกเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยมุ่งเน้นภารกิจทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านประชาธิปไตย (democracy) ด้านคุณธรรมจริยธรรมและความเป็นไทย (decency) และด้านภูมิคุ้มกันภัยจากยาเสพติด (drug-free)

โครงการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมดนตรี นาฏศิลป์ กีฬาไทย และพื้นบ้าน

โครงการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมดนตรี นาฏศิลป์ กีฬาไทย และพื้นบ้านของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน ซึ่งเป็นโครงการใหม่ มีระยะเวลาในการดำเนินโครงการ ปีงบประมาณ 2553 – 2555 มีหลักการและเหตุผล คือ การสร้างจิตสำนึกความเป็นไทยให้เด็ก และเยาวชน ได้ตระหนักถึงความเป็นชาติไทย สิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือ การได้เรียนรู้ในด้านดนตรี นาฏศิลป์ กีฬาไทย และพื้นบ้าน เพราะดนตรี นาฏศิลป์ กีฬาไทย และพื้นบ้าน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของบรรพบุรุษไทย โดยได้ผสมผสาน ภูมิปัญญาในแต่ละเรื่องไว้อย่างกลมกลืนและชาญฉลาด เมื่อเด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ถึงความเป็มา รู้คุณค่าและเกิดทักษะทางด้านดนตรี นาฏศิลป์ กีฬาไทย และพื้นบ้าน จะทำให้เกิดความซาบซึ้ง รักและหวงแหน เกิดการอนุรักษ์สืบทอดมรดกอันล้ำค่า ทางดนตรีไทย ดนตรี นาฏศิลป์ กีฬาไทย และพื้นบ้าน

จากบรรพบุรุษให้ยั้งยืนสืบไปในสังคมไทย และชาติไทย การดำเนินการในสร้างจิตสำนึก
 ของความเป็นไทย และการพัฒนาคุณธรรมนั้น ทุกภาคส่วนได้ตระหนักถึงความสำคัญ และ
 จำเป็นรัฐบาลจึงกำหนด แผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง 2552 (แผนฟื้นฟูเศรษฐกิจระยะที่
 2) เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในสังคมไทยโดยภาพรวมอย่างยั่งยืน ภายใต้กรอบ
 การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดโครงการเพิ่ม
 ประสิทธิภาพของส่วนราชการ กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
 ขั้นพื้นฐาน ได้จัดทำ โครงการพัฒนาคุณธรรม และสร้างจิตสำนึกความเป็นไทย เพื่อพัฒนา
 เด็กไทยอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นการปลูกฝัง พัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชนไทยให้มีสำนึกความ
 เป็นไทย มีสุนทรียภาพทางด้านอารมณ์ ไม่ข้องเกี่ยวและห่างไกลจากยาเสพติด รวมทั้งรักและ
 ห่วงเหินในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นแสดงถึงความเป็น
 ชาติไทย กิจกรรมที่กำหนดขึ้น มี 5 กิจกรรมหลัก 2 ใน 5 กิจกรรมของการดำเนินงาน
 คือกิจกรรมส่งเสริมคนตรี นาฏศิลป์ไทย /พื้นบ้าน และกิจกรรมกีฬาไทย /กีฬาพื้นบ้าน โดยมี
 เป้าหมายที่จะส่งเสริมกิจกรรมคนตรี นาฏศิลป์ กีฬาไทยและพื้นบ้านให้กับสถานศึกษาทุก
 แห่ง จำนวน 31,821 โรงเรียน นักเรียน ทุกคน จำนวน 8,025,702 คน โดยคาดหวังผลสำเร็จ
 ของการดำเนินงานจะสามารถปลูกฝังจิตสำนึกของความเป็นไทยให้แก่เด็ก และเยาวชนไทย
 เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของคนตรี นาฏศิลป์ กีฬาไทย และพื้นบ้าน อันจะส่งผลถึง
 ความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของสังคมไทยสืบไป โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อปลูกฝังจิตสำนึก
 ความเป็นไทยให้เด็กและเยาวชน ตระหนักถึงความเป็นชาติไทย 2) เพื่อพัฒนาสมรรถนะ
 ทางด้านคนตรี นาฏศิลป์ไทย และพื้นบ้านให้แก่นักเรียน 3) เพื่อพัฒนาสมรรถนะทาง
 ด้านกีฬาไทย และพื้นบ้านให้แก่นักเรียน 4) เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถานศึกษาใน
 การส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านคนตรี นาฏศิลป์ กีฬาไทย และพื้นบ้าน ซึ่งมีเป้าหมาย

การดำเนินงานในระหว่าง ปี พ.ศ. 2553 – 2555

จากการศึกษาโครงการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมคนตรี นาฏศิลป์ไทย และ
 พื้นบ้านสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สรุปได้ว่า การดำเนินการตาม
 โครงการดังกล่าวเป็นการสร้างจิตสำนึกความเป็นไทยให้เด็ก และเยาวชน ให้ตระหนักถึง
 ความเป็นชาติไทย ผ่านการเรียนรู้ในด้านคนตรี นาฏศิลป์ไทยและพื้นบ้าน อันเป็นมรดกทาง
 วัฒนธรรม ทำให้ผู้เรียนรู้ถึงความเป็มา รู้คุณค่า และเกิดทักษะ ซึ่งจะทำให้เกิดความซาบซึ้ง
 รักและห่วงเหิน เกิดการอนุรักษ์สืบทอดมรดกอันล้ำค่า จากบรรพบุรุษให้ยั้งยืนสืบไปใน
 สังคมไทย และชาติไทยสืบไป

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

จากการวิจัย และติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรในช่วงระยะ 6 ปีที่ผ่านมา (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2546 ก., 2546 ข., 2548 ก., 2548ข.; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547, สำนักผู้ตรวจราชการและติดตามประเมินผล, 2548, สุวิมล ว่องวานิช และนางลัทธิน วิรัชชัย, 2547, Nutravong, 2002, Kittisunthorn, 2003) พบว่าหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีจุดดีหลายประการ เช่น ช่วยส่งเสริมการกระจายอำนาจทางการศึกษา ทำให้ท้องถิ่นและสถานศึกษามีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และมีแนวคิดและหลักการในการส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาดังกล่าวยังได้สะท้อนให้เห็นถึงประเด็นที่เป็นปัญหาและความไม่ชัดเจนของหลักสูตรหลายประการทั้งในส่วนของเอกสารหลักสูตร กระบวนการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ และผลผลิตที่เกิดจากการใช้หลักสูตร ได้แก่ ปัญหาความสับสนของผู้ปฏิบัติในระดับสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาส่วนใหญ่กำหนดสาระและผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้มาก ทำให้เกิดปัญหาหลักสูตรแน่น การวัดและประเมินผลไม่สะท้อนมาตรฐาน ส่งผลต่อปัญหาการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษาและการเทียบโอนผลการเรียน รวมทั้งปัญหาคุณภาพของผู้เรียน ในด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ

นอกจากนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทย ให้มีคุณธรรม และมีความรอบรู้อย่างเท่าทัน ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และจิตธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง แนวการพัฒนาค้นคว้ามุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะและความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน (สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549 : 25) ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551ก : 45)

จากข้อค้นพบในการศึกษาวิจัยและติดตามผลการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ผ่านมา ประกอบกับข้อมูลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคนในสังคมไทย และจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ในการพัฒนาเยาวชนสู่ศตวรรษที่ 21 จึงเกิดการทบทวนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มีความเหมาะสม ชัดเจน ทั้งเป้าหมายของหลักสูตรในการพัฒนา คุณภาพผู้เรียน และกระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและ สถานศึกษา โดยได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นทิศทางในการจัดทำ หลักสูตร การเรียน การสอนในแต่ละระดับ นอกจากนี้ได้กำหนดโครงสร้างเวลาเรียนขั้นต่ำของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ในแต่ละชั้นปีไว้ในหลักสูตรแกนกลาง และเปิดโอกาสให้ สถานศึกษาเพิ่มเติมเวลาเรียน ได้ตามความพร้อมและจุดเน้น อีกทั้งได้ปรับกระบวนการวัด และประเมินผลผู้เรียน เกณฑ์การจบการศึกษาแต่ละระดับ และเอกสารแสดงหลักฐานทาง การศึกษาให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และมีความชัดเจนต่อการนำไปปฏิบัติ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่น และสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และ จัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด ที่กำหนดไว้ ช่วยทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในทุกระดับเห็นผลคาดหวังที่ต้องการในการ พัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ชัดเจนตลอดแนว ซึ่งจะสามารถช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน ระดับท้องถิ่นและสถานศึกษาร่วมกันพัฒนาหลักสูตรได้อย่างมั่นใจ ทำให้การจัดทำหลักสูตร ในระดับสถานศึกษามีคุณภาพและมีความเป็นเอกภาพยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้เกิดความชัดเจน เรื่องการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และช่วยแก้ปัญหาการเทียบโอนระหว่างสถานศึกษา ดังนั้นในการพัฒนาหลักสูตรในทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติจนกระทั่งถึงสถานศึกษา จะต้อง สะท้อนคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งเป็นกรอบทิศทางในการจัดการศึกษาทุกระดับ และครอบคลุม ผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของ
ประเทศหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไว้ดังนี้

- 1.1 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีมาตรฐาน
การเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเยาวชนให้มีความรู้และคุณธรรมบนพื้นฐานความเป็น
ไทย ควบคู่กับความเป็นสากล
- 1.2 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชนที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับ
การศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพอย่างเท่าเทียมกัน
- 1.3 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่ตอบสนองการกระจายอำนาจให้สังคมมีส่วน
ร่วมในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
- 1.4 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่น ทั้งด้านสาระการเรียนรู้
เวลา และการจัดการเรียนรู้
- 1.5 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด
- 1.6 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุก
กลุ่มเป้าหมายสามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

2. จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาคนไทย
ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพใน
การศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมาย ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียน
เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

- 2.1 มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียง เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของ
พระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ
- 2.2 มีความรู้อันเป็นสากล มีทักษะในการจัดการ ทักษะกระบวนการคิด
ทักษะในการดำเนินชีวิต ทักษะในการสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยี
- 2.3 มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และ รักการออกกำลังกาย
- 2.4 มีจิตสำนึกในการเป็นพลเมืองไทย และพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและ
การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2.5 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์ และสร้างสิ่งที่ดีงามและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

3. โครงสร้าง

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดโครงสร้าง กำหนดเป็น 3 ระดับ ดังนี้

- 3.1 ระดับประถมศึกษา (ป.1-6)
- 3.2 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-3)
- 3.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-6)

4. สาระการเรียนรู้

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี การปรับเปลี่ยนปฏิรูปสังคมไปสู่ความเป็นสังคมใหม่ ประกอบกับแนวคิดใหม่ การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์ มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม สามารถพัฒนาตนเองและร่วมมือกับผู้อื่นได้ อย่างสร้างสรรค์ จึงต้องมีการจัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มสาระที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียน การกำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการ การเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่มดังนี้

- 4.1 ภาษาไทย
- 4.2 คณิตศาสตร์
- 4.3 วิทยาศาสตร์
- 4.4 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 4.5 สุขศึกษาและพลศึกษา
- 4.6 ศิลปะ
- 4.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- 4.8 ภาษาต่างประเทศ

5. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

- 5.1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
- 5.2 ซื่อสัตย์สุจริต
- 5.3 มีวินัย
- 5.4 ใฝ่เรียนรู้
- 5.5 อยู่อย่างพอเพียง
- 5.6 มุ่งมั่นในการทำงาน
- 5.7 รักความเป็นไทย
- 5.8 มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

6. สารนาฏศิลป์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

สาระที่ 3 : นาฏศิลป์

มาตรฐาน ศ 3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล และมีส่วนที่คล้ายกันดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	
ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ระบุหรือแสดงนาฏศิลป์ นาฏศิลป์ พื้นบ้านที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมและ ประเพณี	การแสดงนาฏศิลป์ประเภทต่าง ๆ การแสดงพื้นบ้าน

จากการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สรุปได้ว่า เป็นหลักสูตรที่กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน วิสัยทัศน์ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างเวลาเรียนขั้นต่ำของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ในแต่ละชั้นปี และมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่ชัดเจน และเปิดโอกาสให้สถานศึกษาเพิ่มเติมเวลาเรียนได้ตามความพร้อม อีกทั้งได้ปรับกระบวนการวัดและประเมินผลผู้เรียน เกณฑ์การจบการศึกษาแต่ละระดับ และเอกสารแสดงหลักฐานทางการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และมีความชัดเจนต่อการนำไปปฏิบัติ เพื่อใช้เป็นทิศทางในการจัดทำหลักสูตร การเรียนการสอนในแต่ละระดับ

บริบทโรงเรียนบ้านหนองปลิง

โรงเรียนบ้านหนองปลิง หมู่ที่ 6 ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับปฐมวัย ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2552 มีนักเรียนทั้งหมด จำนวน 66 คน ครูทั้งหมด จำนวน 4 คน

1. วิสัยทัศน์

โรงเรียนบ้านหนองปลิง จัดการศึกษาให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน นำสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี ผสมผสานกับศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พัฒนาครูให้เป็นครูมืออาชีพ

2. พันธกิจ

2.1 โรงเรียนบ้านหนองปลิง ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แก่ประชากรวัยเรียนในเขตบริการอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 โรงเรียนบ้านหนองปลิง ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูนำสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี ผสมผสานกับศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.3 โรงเรียนบ้านหนองปลิง ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเองสู่ครูมืออาชีพ

3. เป้าประสงค์

3.1 ประชากรวัยเรียนได้รับการศึกษา อย่างทั่วถึง เสมอภาค

3.2 เตรียมความพร้อมและพัฒนาการเด็กปฐมวัย

3.3 ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยให้ได้คุณภาพตามมาตรฐาน
การศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.4 โรงเรียนมีสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยมา/และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามี
ส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3.5 โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

4. ผลผลิต

โรงเรียนบ้านหนองปลิง กำหนดผลผลิตให้สอดคล้องกับสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามหาสารคาม เขต 1 เป็น 2 ผลผลิต คือ

4.1 ผู้จบการศึกษาก่อนประถมศึกษาจัดการศึกษาก่อนประถมศึกษา นักเรียนมี
คุณภาพและได้มาตรฐานการศึกษาปฐมวัย

4.2 ผู้จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ 1-2 มีคุณภาพตาม
มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.3 เด็กที่มีความต้องการพิการ เด็กด้อยโอกาสได้รับการศึกษาและพัฒนาตาม
ศักยภาพ โรงเรียนเป็นโรงเรียนแกนนำเด็กพิเศษเรียนร่วมเขตบริการของโรงเรียน ชุมชน
ในเขตบริการของโรงเรียนมี 1 หมู่บ้าน คือ บ้านหนองปลิง หมู่ที่ 6 ตำบลหนองปลิง
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

จำนวนบุคลากร ของโรงเรียนบ้านหนองปลิง ปีการศึกษา 2552

จำนวนบุคลากร ของโรงเรียนบ้านหนองปลิง ปีการศึกษา 2552 มีบุคลากร
ทั้งสิ้น 6 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 1 คน เป็นเพศหญิง จบการศึกษา
ระดับปริญญาตรี ครูผู้สอนจำนวน 3 คน เป็นเพศชาย จำนวน 2 คน เพศหญิงจำนวน 1 คน
จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ครูอัตราจ้างจำนวน 1 คน เป็นเพศหญิง จบการศึกษาระดับ
ปริญญาตรี ครูไปช่วยราชการจำนวน 1 คน เป็นเพศหญิง จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และ
นักการภารโรงจำนวน 1 คน เป็นเพศชาย จบการศึกษาระดับต่ำกว่าอนุปริญญา ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนบุคลากร ของโรงเรียนบ้านหนองปลิง ปีการศึกษา 2552

ตารางแสดงจำนวนบุคลากร													
โรงเรียนบ้านหนองปลิง ปีการศึกษา 2552													
วุฒิ	ไม่มีวุฒิ		ระดับการศึกษา										รวม
			ต่ำกว่าปริญญาตรี				ปริญญาตรีขึ้นไป						
			ต่ำกว่าอนุปฯ		อนุปริญญา		ปริญญาตรี		ปริญญาโท		ปริญญาเอก		
ทางการศึกษา	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	
เพศ	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	
ผู้บริหาร ผอ.	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
รอง ผอ.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ครูผู้สอน	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	3
พนักงานราชการ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ครูอัตราจ้าง	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
มาช่วยราชการ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ไปช่วยราชการ	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
นักการภารโรง	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
รวม	-	-	1	-	-	-	2	4	-	-	-	-	6

จำนวนนักเรียน แยกเป็นรายชั้น ในปีการศึกษา 2552

จำนวนนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองปลิง ปีการศึกษา 2552 แยกตามรายชั้น

ประกอบด้วย นักเรียนชั้นอนุบาล 1 ชายจำนวน 2 คน หญิงจำนวน 2 คน รวม 4 คน

ชั้นอนุบาล 2 หญิงจำนวน 1 คน รวมจำนวนนักเรียนระดับชั้นอนุบาลทั้งสิ้น 5 คน

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ชายจำนวน 3 คน หญิงจำนวน 3 คน รวม 6 คน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ชายจำนวน 5 คน หญิงจำนวน 5 คน รวม 10 คน ชั้นประถมศึกษาปีที่

ที่ 3 ชายจำนวน 10 คน หญิงจำนวน 6 คน รวม 16 คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชาย

จำนวน 6 คน รวม 6 คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ชายจำนวน 5 คน หญิงจำนวน 4 คน รวม

9 คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชายจำนวน 6 คน หญิงจำนวน 7 คน รวม 13 คน จำนวน

นักเรียนระดับชั้น ป.1-ป.6 60 คน รวมจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 65 คน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนนักเรียนแยกเป็นรายชั้น โรงเรียนบ้านหนองปลิง ปีการศึกษา 2552

ตารางแสดงรายละเอียดจำนวนนักเรียน
โรงเรียนบ้านหนองปลิง ปีการศึกษา 2552

ระดับชั้นเรียน	จำนวนห้องเรียน	จำนวนนักเรียน			หมายเหตุ
		ชาย	หญิง	รวม	
อนุบาล 3 ขวบ	-	-	-	-	
อนุบาล 1	1	2	2	4	
อนุบาล 2	1	-	1	1	
รวมระดับชั้นอนุบาล	2	2	3	5	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1	1	3	3	6	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2	1	5	5	10	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3	1	10	6	16	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	1	6	-	6	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	1	5	4	9	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	1	6	7	13	
รวมระดับชั้น ป.1-ป.6	6	35	25	60	
รวมทั้งสิ้น	8	37	28	65	

ทำเนียบ ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านดนตรี-นาฏศิลป์ ของโรงเรียนบ้านหนองปลิง
ทำเนียบครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านดนตรี-นาฏศิลป์พื้นบ้าน ของโรงเรียน
บ้านหนองปลิง ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ด้านดนตรี-นาฏศิลป์พื้นบ้าน และสามารถถ่ายทอด
ความรู้ให้แก่ผู้อื่นได้ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ทำเนียบครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านดนตรี-นาฏศิลป์พื้นบ้าน ของโรงเรียนบ้านหนอง
ปลิง

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ความรู้ความสามารถ	ที่อยู่
1.	นางสายใจ พันจักร	นาฏศิลป์พื้นบ้าน	ม.6 ต.หนองปลิง
2.	นางเบา อุทัยคา	นาฏศิลป์พื้นบ้าน	ม.6 ต.หนองปลิง
3.	นางประสาร เตอูตรง	นาฏศิลป์พื้นบ้าน	ม.6 ต.หนองปลิง
4.	นางสุวรรณ ทองบุญมาก	นาฏศิลป์พื้นบ้าน	ม.6 ต.หนองปลิง
5.	นายธีระศักดิ์ ภาสงค์	ดนตรีพื้นบ้าน (กลองยาว)	ม.6 ต.หนองปลิง
6.	นายชวลิตร์ พันจักร	ดนตรีพื้นบ้าน (กลองยาว)	ม.6 ต.หนองปลิง

เชิงกลองยาวกับวิถีชีวิตของชุมชนบ้านหนองปลิง

จากการที่ผู้วิจัย ได้ศึกษานาฏศิลป์พื้นบ้านในชุมชนบ้านหนองปลิง

จากครุภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้รู้ ทำให้ทราบว่า นาฏศิลป์พื้นบ้านของบ้านหนองปลิงมีหลายอย่าง เช่น เชิงกระดิ่ง เชิงกลองยาว เชิงกระดิมข้าว เชิงบั้งไฟ และเชิงสวิง แต่สามารถระบุได้ว่าเกิดขึ้นใน พ.ศ. ใด ส่วนมากนาฏศิลป์พื้นบ้านเหล่านี้มีกำเนิดมาจาก หลังจากการทำงานหรือในหลังฤดูการเก็บเกี่ยว ชาวบ้านจะหาวิธีผ่อนคลายความตึงเครียดด้วยการฟ้อนรำให้เกิดความสนุกสนานผ่อนคลาย มีชีวิตชีวา ทำรำที่นำมาใช้เกิดจากการเลียนแบบวิถีชีวิต การทำมาหากิน การประกอบอาชีพ เชิงกลองยาวเป็นนาฏศิลป์พื้นบ้านอีกรูปแบบหนึ่ง เป็นการแสดงทำรำประกอบกลองยาว ซึ่งสมัยนั้นมีกลองเพียง 1 ใบ ตีกลองจังหวะเดียวแต่มีทำรำประกอบหลายทำรำ ต่อมาจึงมีการปรับปรุงทำรำให้สวยงามขึ้น และนำดนตรีพื้นบ้านอื่น ๆ มาประกอบอีก อาทิเช่น ฉาบ ฆ้อง รำมะนา ต่อมาเมื่อสมัยเปลี่ยนไป กลองยาวถูกคัดแปลงให้มีการเล่นประยุกต์ขึ้น โดยเครื่องดนตรีเพิ่มขึ้น เช่น พิณ กีตาร์ เบส เพลงที่นำมาเล่นก็เป็นเพลงร่วมสมัย เน้นความสนุกสนานไม่มีทำรำที่แน่นอน ทำรำเป็นอิสระ (เบา อุทัยดา. 2552 : สัมภาษณ์)

สุนทรียสนทนา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคสุนทรียสนทนามาใช้ในการสนทนาเพื่อการคิดร่วมกัน เนื่องจากนาฏศิลป์พื้นบ้านที่ครุภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความรู้ความสามารถ และการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของบุตรหลานนั้น เป็นเรื่องใกล้ตัวและสอดคล้องกับวิถีไทยซึ่งเป็นวัฒนธรรมแบบเล่าสู่กันฟัง เหมาะสำหรับการใช้เป็นเครื่องมือในการกระดมความคิด เพื่อค้นหาวิธีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ร่วมกัน และได้แนวทางในการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งได้ศึกษา แนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสุนทรียสนทนา ดังนี้

เอื้อจิต สุขพุด และคณะ กล่าวว่า การสนทนาเพื่อการคิดร่วมกันแบบ “สุนทรียสนทนา” (dialogue) ตามแนวทางของ David Bohm กำลังได้รับความสนใจและมีแนวโน้มว่าจะถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวางในทุกวงการในอนาคต เนื่องจากเป็นเรื่องใกล้ตัว และสอดคล้องกับวิถีไทยซึ่งเป็นวัฒนธรรมแบบปากต่อปาก (oral tradition) นอกจากนี้ยังเหมาะสำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการกระดมความคิดเพื่อค้นหาวิธีการและความรู้ใหม่ ๆ ในการทำงาน รวมทั้งสามารถแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในระดับบุคคลได้ดีอีกด้วย หลักการ แนวคิด

ที่อยู่เบื้องหลังของการสนทนา รวมทั้งมรรควิธีการจัดการในเบื้องต้น ผู้ที่สนใจสามารถศึกษาทำความเข้าใจ และนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม (เอื้อจิต สุขพูล และคณะ. 2550 : 4)

1. ความหมายของสุนทรียสนทนา

รัตติยา จันทร์ฉวี กพร.สป. กล่าวว่า สุนทรียสนทนา หมายถึง การสื่อสารภายในองค์กร ที่มีลักษณะของการเปิดประเด็นสนทนา โดยกลุ่มคน เกิดเป็นวงสนทนาที่กำหนด กฎ กติกา มารยาทในการสนทนาไว้ เพื่อสร้างกระบวนการคิดร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ ไม่มีความขัดแย้ง ไม่มีบทบาท เกิดการพัฒนากระบวนการคิด เพื่อสร้างความเข้าใจในระดับที่ยั่งยืน ทำให้มีการไหลของความหมาย ที่เรียกว่า Meaning Flow ตกผลึกจนเกิดเป็นชุดความรู้ใหม่ในตัวตน ที่ลุ่มลึกกว่าชุดความรู้เดิมที่เคยมี (รัตติยา จันทร์ฉวี. มปป. : 25)

โสฬส ศิริไสย์ กล่าวว่า คำว่า dialogue มีผู้นำไปใช้ในสำนวนภาษาไทยที่แตกต่างกันหลายสำนวน เช่น “สุนทรียสนทนา” “สนทนาแลกเปลี่ยน” “วาทวิจารณ์” รวมทั้งคำว่า “สนทนา” และมีคำขยายต่อท้ายออกไป เช่น “การสนทนาอย่างสร้างสรรค์” หรือ “การสนทนาเพื่อคิดร่วมกัน” นอกจากนี้ ยังมีคำในภาษาไทยกลางอีกคำหนึ่ง คือคำว่า “สนทนาวิสาสะ” ซึ่งหมายถึง การพูดคุยแบบคนคุ้นเคยกัน (โสฬส ศิริไสย์. มปป. : 56)

เอื้อจิต สุขพูล และคณะ กล่าวว่า สุนทรียสนทนา (dialogue) หมายถึง การบูรณาการระหว่างศาสตร์ 2 ด้าน คือ ด้านฟิสิกส์ ที่มุ่งหาความจริงตามธรรมชาติ กับศาสตร์ด้านมนุษยศาสตร์ที่เน้นการยกระดับจิตวิญญาณและการอยู่ร่วมกันแบบสมานฉันท์ ด้วยการละลายความแตกต่างซึ่งสุนทรียสนทนา ไม่ใช่การพูดคุยโต้เถียงกันในแบบธรรมดา แต่เป็นกระบวนการค้นหาสิ่งใหม่อยู่เหนือประสบการณ์ และความทรงจำเพียงการอบรมสั่งสอนภายใต้วัฒนธรรมหนึ่ง แต่เป็นการค้นหาความเป็นอิสระจากกรอบความคิดที่เป็น สมมติบัญญัติภาษาที่ขวางกั้น การเข้าถึงของความเป็นมนุษย์ (เอื้อจิต สุขพูล และคณะ. 2550 : 4)

David Bohm (วิศิษฐ์ วังวิญญู. 2548 : 7) ผู้ซึ่งนำเอาวิธีการแบบ “สุนทรียสนทนา” ไปเผยแพร่ในบริบทของสังคมตะวันตก ยืนยันว่า ความหมายใหม่ของคำว่า ‘dialogue’ มิใช่เพียงแค่ การเข้าใจความหมายของคำที่พูดออกมาแบบทะลุทะลวง แต่เป็น stream of meaning หรือ “กระแสธารของความหมาย” ที่ไหลเลื่อนเคลื่อนที่ถ่ายเทไม่หากันได้ โดยปราศจากการปิดกั้น (blocking) ของสิ่งสมมติใด ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ไม่ว่าจะเป็นฐานคติเดิมที่ฝังอยู่ในหัว (presupposition) วิธีการกำหนดใจเพื่อรับรู้โลกภายนอก (assumption) รวมทั้ง วิทยุติ คุณวุฒิ อำนาจ ยศดาบรรดาศักดิ์ หรือตำแหน่งหน้าที่ใด ๆ ที่บุคคลได้มาจากการเป็นสมาชิกของสังคมใดสังคมหนึ่ง

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า สุนทรียสนทนา (dialogue) หมายถึง การสื่อสาร โดยกลุ่มคนมีลักษณะการเปิดประเด็นการสนทนา กำหนด กฎ กติกา มารยาท อย่างหลวม ๆ เพื่อสร้างกระบวนการคิดร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ เพื่อค้นหาสิ่งใหม่อยู่เหนือประสบการณ์เหนือความทรงจำ โดยไม่มีความขัดแย้งเกิดการพัฒนาการคิดเพื่อสร้างความเข้าใจในระดับที่ยั่งยืน ทำให้มีการไหลของความหมายที่เรียกว่า meaning flow ตกผลึกจนเกิดเป็นชุดความรู้ใหม่ ในตัวคนที่ลุ่มลึกกว่าชุดความรู้เดิมที่เคยมี

2. ธรรมชาติของสุนทรียสนทนา dialogue

dialogue มาจากภาษากรีก dialogos โดยคำว่า logos หมายถึง คำ (the word) หรือความหมายของคำว่า dia หมายถึง ทะลุปรุโปร่ง ไม่ได้หมายถึง คำว่า สอง การสนทนาเกิดขึ้นได้ด้วยการกระทำของคนหลายคน ไม่ใช่แค่สองคน แม้กระทั่งคนเดียวก็สามารถกระทำการสนทนาได้ นั่นคือ การสนทนากับตนเอง ได้ฟังเสียงตนเอง หากคนนั้นมีใจที่อยากจะทำภาพลักษณ์ของการสนทนา คือ การไหลเวียนของความหมาย ถ่ายเท เปลี่ยนไปมาระหว่างคนที่อยู่ในวงสนทนา ซึ่งถือว่าทุกคนเป็นกัลยาณมิตรของกันและกัน

3. การเข้าสู่กระบวนการสุนทรียสนทนา (dialogue)

การเข้าสู่กระบวนการแบบสุนทรียสนทนา คือ การสร้างพื้นที่ทางสังคมใหม่ที่เอื้อต่อการคิดร่วมกันอย่างเสมอภาค ในสภาวะปกติคนจะคิดคนเดียว และเอาความคิดของตนเองออกไปปะทะประสานกับคนอื่นในรูปของการถกเถียง ได้แย้ง ทำให้เกิดการแบ่งแยก เป็นฝ่ายแพ้ ฝ่ายชนะ และฝ่ายถูกฝ่ายผิด อันเป็นการบ่มเพาะเชื้อของความอึดอัด คับข้องใจ และนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่การสนทนาที่นำไปสู่การคิดร่วมกันแบบ สุนทรียสนทนา ไม่ใช่เป็นการนำเอาความคิดของแต่ละคนมาเสนอแนะ หรือมาโต้เถียง ขัดแย้งกัน เพื่อหาผู้ชนะ แต่เป็นการมาเพื่อจะฟังซึ่งกันและกัน โดยไม่มีการตัดสินด้วยข้อสรุปใด ๆ ความคิดที่ดี เกิดจากการฟังที่มีคุณภาพ การตั้งใจฟังกัน คือ การตั้งใจมารวมกัน มีสมาธิอยู่กับตัวเองและสิ่งที่ได้ยิน ไม่สรวลเสเฮฮา ไม่วอกแวกแยกวงคุย แต่จะให้ความสนใจกับเสียงของคนอื่น แม้กระทั่งเสียงของความเงียบ จะต้องกำหนดใจรับรู้ความเงียบด้วยความรู้สึกในเชิงบวก เห็นความเงียบเป็นสิ่งเดียวกับตนเอง และในความเจียมนั้น กัลยาณมิตร ในวงสนทนา ต่างก็กำลังลำดับความคิดของตนเองอยู่ ยังไม่พร้อมที่จะพูดออกไปเช่นเดียวกับตัวเราที่กำลังรับฟังอยู่ เราสามารถรอได้ คอยได้เสมอ

กระบวนการสุนทรียสนทนาที่เหมาะสม จะทำให้เกิดการคิดร่วมกันได้อย่างมีพลัง แต่ผู้เข้าร่วมวงสุนทรียสนทนาจะต้องพยายามถอดถอนวาระ เป้าหมายส่วนตัว รวมทั้งอารมณ์เชิงสัญลักษณ์ที่ใช้ห่อหุ้มตนเองอยู่ในรูปของยศถาบรรดาศักดิ์ และอำนาจทั้งปวงออกจากตัวเอง เพื่อให้สามารถเข้าใจสรรพสิ่ง (entities) ได้ตามสภาพที่มันเป็นจริง โดยปราศจากอิทธิพลการปรุงแต่งของสิ่งสมมติที่มนุษย์สร้างขึ้นตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เชื่อกันว่าพลังของสุนทรียสนทนา คือความคิดสร้างสรรค์ที่ผุดบังเกิดขึ้น ภายหลังจากที่กระบวนการสุนทรียสนทนาจบสิ้นลงไปแล้ว โดยผู้ที่ร่วมกระบวนการจะ ได้ขึ้นมาเอง โดยไม่ต้องมีใครชี้แนะ นอกจากนี้ กระบวนการสุนทรียสนทนาที่เน้นให้เกิดการฟังอย่างลึกซึ้ง (deep listening) สงบระงับ ไม่ควั่นสรุป (suspension) จะช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างบุคคลได้เป็นอย่างดี

David bohm (วิกิพีเดีย วัจวิญญู. 2548 : 7) อธิบายว่า เมื่อโลกเปลี่ยน ผู้คนทั้งโลกถูกเชื่อมโยงเข้าหากันด้วยเทคโนโลยี การสื่อสารคมนาคมที่มีประสิทธิภาพ แต่ในทางกลับกัน “ความเจริญ” เหล่านี้ กลับแยกคน แยกโลกออกจากกันเป็นส่วน ๆ ความเจริญทางด้านเทคโนโลยี เพื่อเชื่อมโยงคนเข้าหากันกลับกลายเป็นการสิ้นสุดของความสัมพันธ์ทางสังคม ปัจเจกชนเผชิญกับโรคภัยชนิดใหม่ คือ “ความเหงาท่ามกลางฝูงชน” ทำให้เกิดความรู้สึกโดดเดี่ยว ว่าเหว่ ขาดความอบอุ่น ไม่รู้ว่าตนเองเป็นใคร และจะเข้าไปมีสัมพันธภาพกับคนอื่น ๆ ในโลกนี้ได้อย่างไร รากเหง้าของปัญหาที่สำคัญอันหนึ่ง คือ การที่ตัวตนของปัจเจกชนในโลกปัจจุบันต่างห่อหุ้มตนเองด้วยอารมณ์ตำแหน่งหน้าที่ ฐานะทางเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา และสังกัดทางการเมือง ฯลฯ ความสัมพันธ์แบบ “มนุษย์สัมพันธ์มนุษย์” ขาดหายไป ต่างคนต่างมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ผ่านประเพณีและพิธีการซึ่งถูกอำนาจกำหนดขึ้นภายหลัง ทั้งยังเต็มไปด้วยระบบสัญลักษณ์ที่มีความหมายอันสลบซับซ้อน บิดกัน ไม่ให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างเป็นธรรมชาติ อย่างเช่นที่เกิดขึ้นในอดีต ดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น

คนสมัยใหม่ถูกสอนให้ต่างคนต่างคิด และคิดกันอยู่คนละมุม แล้วก็นำเอาสิ่งที่ตนเองคิดและเชื่อไว้ก่อนแล้ว หรือ “ฐานคติ” (presupposition) นั้น ขึ้นสู่เวทีถกเถียง ได้แย่งมุ้งเอาชนะคะคานกันแบบไม่รู้จริง แต่ในที่สุดก็เป็นผู้แพ้ทั้งคู่ วัฒนธรรมต่างคนต่างคิด จึงทำให้โลกสมัยใหม่เต็มไปด้วยความยุ่งเหยิงซับซ้อน อันเนื่องมาจากการใช้อำนาจครอบงำทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งโดยวิธีการป่าเถื่อนและงมงายแต่แฝงด้วยเล่ห์กลอันแยบยล เพื่อบีบบังคับ หรือ โน้มน้าวให้ผู้อื่นคิดและเชื่อและปฏิบัติตามความต้องการของคนที่มีอำนาจ

ปัญหาของโลกปัจจุบันเป็นปัญหาแบบ “อันท่วมท้น” ที่โยงใยถึงกันแบบรอบทิศทาง ซ้ำยังอยู่นอกเหนือการควบคุมของอำนาจใด ๆ อีกด้วย เพราะไม่สามารถคลำหาต้นสายปลายเหตุของปรากฏการณ์ได้ ยิ่งแก้ก็ยิ่งยุ่ง เมื่อเป็นเช่นนี้ การกลับมาแก้ไขที่ “ตนเอง” จึงเป็นทางออกของปัญหาอันสลับซับซ้อนนี้ เพราะตนเอง คือ ส่วนของปัญหาที่สามารถยื่นมือเข้าไปจัดการได้ง่ายที่สุดสำหรับมนุษย์

ดังนั้นการคิดร่วมกันด้วยกระบวนการสุนทรียสนทนา (dialogue) น่าจะเป็นทางออกของการแก้ไขปัญหาอันสลับซับซ้อนของโลกยุคใหม่ เพราะการคิดร่วมกัน การรับฟังซึ่งกันและกัน โดยไม่มีการถือเอาถือเรา เป็นวิธีการจัดการความแตกต่างหลากหลาย โดยทำให้ทุกฝ่ายต่างเป็นผู้ชนะร่วมกัน

4. หลักการเบื้องต้นของสุนทรียสนทนา

4.1 หลักการของสุนทรียสนทนา คือ การพูดคุยกันโดยไม่มีหัวข้อ หรือวาระ (agenda) ที่ตายตัวไว้ล่วงหน้า และไม่มีเป้าหมายเพื่อค้นหาข้อสรุปร่วมกัน เพราะจะเป็นการเปิดช่องว่างให้อำนาจเข้ามาชี้นำเข้าหาผลประโยชน์ของตนเอง โดยใช้สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องมือ คนในวงสนทนาสามารถพูดเรื่องอะไรก็ได้ ตามอะไรขึ้นมาก็ได้ คนในวงสนทนาจะตอบหรือไม่ตอบก็ได้ แต่ก็มิได้หมายความว่า สุนทรียสนทนา เป็นการพูดคุย แบบลมพืด หะหะพาที ตลก โปกฮา ตรงกันข้าม พฤติกรรมเหล่านี้ เป็นสิ่งต้องห้ามใน วงสนทรียสนทนาด้วยซ้ำไป ทั้งนี้เพื่อมิให้อารมณ์แบบสรวลเสเฮฮาเหล่านี้ กลายเป็นอุปสรรคต่อความสงบ และรบกวนสมาธิของผู้เข้าร่วมวงสนทรียสนทนา

4.2 การเข้าไปอยู่ในวงสนทรียสนทนา ทุกคนจะต้องให้ความเคารพต่อบรรยากาศของความเงียบสงบ ปลดปล่อยอารมณ์ให้ผ่อนคลาย พูดจากันพอได้ยิน พูดเรื่องอะไรก็ได้ แต่โดยส่วนใหญ่จะหลีกเลี่ยงการแนะนำ และการตอบคำถาม เพราะถือว่า คำถามที่เกิดขึ้น เป็นคำตอบในตัวของมันเอง นอกจากนี้ สุนทรียสนทนายัง ไม่อนุญาตให้มีการโต้แย้ง หรือสนับสนุนจนเกิดการปะทะกันทางความคิดใด ๆ เพราะถ้าปล่อยให้สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้น นั้นหมายถึง การปล่อยให้แต่ละคนนำเอาฐานคติของตนออกมาประหัดประหารกัน และจบลงด้วยความคิดของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกตีตกจากวงสนทนาไป ซึ่งผิดหลักการของสุนทรียสนทนา

4.3 หลักการสำคัญของสุนทรียสนทนา อีกประการหนึ่ง คือ “การฟังให้ได้ยิน” (deep listening) โดยพยายามไม่ใส่ใจว่า เสียงที่ได้ยินเป็นเสียงของใคร เพียงแต่กำหนดใจให้รู้ได้ว่า เสียงที่ได้ยิน คือ เสียงของกัลยาณมิตรของเราคนหนึ่ง ที่ปรารถนาจะให้เราได้ยินได้ฟัง แต่สิ่งดี ๆ เท่านั้น นอกจากนี้ จะต้องมี การเฝ้าสังเกตอารมณ์และความรู้สึกของตนเองใน

ขณะที่ได้ยินเสียงต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามากระทบ เสียงเหล่านั้นอาจจะเป็นเสียงของตนเองที่พูดคุยกับตนเอง เสียงของคนในวงสนทนา หรือเสียงจากธรรมชาติ เช่นเสียงนกร้อง น้ำไหล และเสียงจิ้งหรีดเรไรยามค่ำคืน เป็นต้น ถ้าหากฟังอย่างตั้งใจ และฟังเพื่อให้ได้ยิน อาจจะมีความคิดบางอย่างวาบขึ้นมาในใจ และความคิดนั้น อาจจะถูกนำไปใช้ในการเริ่มต้นของการทำอะไรบางอย่างที่มีคุณค่าต่อตนเองและสังคมได้ในอนาคต

4.4 การยอมรับในหลักการของสุนทรียสนทนา คือ ความพยายามเบื้องต้นในการถอดถอนอิทธิพลของอำนาจ อุปาทาน ซึ่งทำงานอยู่ในรูปของระบบสัญลักษณ์ พิธีการต่าง ๆ ที่ห่อหุ้มตัวตนไว้ในโลกอันคับแคบ หดหู่ ซึมเศร้า และเป็นสถานบ่มเพาะเชื้อแห่งความรุนแรงไว้อย่างลึกลับ เชื่อกันว่า หากคนสามารถก้าวข้ามสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ไปได้ จิตใจก็จะถูกปลดปล่อยเป็นอิสระ (deliberation) สามารถเรียนรู้จากการฟังได้อย่างไม่มีข้อจำกัด เพื่อยกระดับภูมิธรรมของตนเองให้สูงขึ้นเรื่อยๆ แต่ก็เป็นเรื่องที่คนธรรมดาทำได้ยาก

ดังนั้น สุนทรียสนทนา จึงไม่มีใครสามารถบังคับใคร ให้เข้าไปนั่งอยู่ในกระบวนการสุนทรียสนทนาได้ โดยที่เขาไม่มีความสมัครใจ และไม่ยอมรับเงื่อนไข เพราะคนส่วนใหญ่มีประสบการณ์ และเคยชินกับการพูดคุยแบบเป็นการเป็นงาน มีการวางวาระเป้าหมายของการพูดคุยไว้ล่วงหน้า มีการโต้เถียง ลงมติ และข้อสำคัญมีคนที่ทำหน้าที่เป็นประธานในการประชุม เมื่อเข้ามาอยู่ในบรรยากาศที่ตนเองไม่คุ้นเคย ก็เลยหงุดหงิด เพราะทำใจไม่ได้กับการพูดคุยแบบไม่มีทิศทาง David Bohm ได้ให้คำแนะนำว่า ความรู้สึกเหล่านี้คือเป็นเรื่องธรรมดา คนที่เชื่อมั่นในกระบวนการของสุนทรียสนทนาจะต้องเผชิญหน้ากับมัน และผ่านจุดสำคัญนี้ไปได้ หลังจากนั้น บรรยากาศจะค่อย ๆ ดีขึ้น เพราะทุกคนสามารถปรับตัวให้คุ้นเคยกับบรรยากาศการพูดคุยแบบใหม่ จนแทบไม่มีใครอยากจะเลิกเราไปง่าย ๆ

5. หลักปฏิบัติของสุนทรียสนทนา

5.1 ฟังอย่างลึกซึ้ง ฟังให้ได้ยิน ในขณะที่เราพูดเราก็ได้ยินเสียงตัวเอง เพราะปากทำหน้าที่ผลิตเสียงที่เราใส่ความหมายติดมากับถ้อยคำ เมื่อมากระทบกับหูทำให้เกิดอารมณ์ต่าง ๆ ได้มากมาย เนื่องจากเราใช้ภาษาพูดเป็นเครื่องมือในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นมากที่สุดในชีวิตประจำวัน ฉะนั้น หากเราฟังเสียงตนเอง และเสียงผู้อื่นอย่างมีสติ ย่อมมีความสำคัญต่อกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ทำให้เกิดการประเมินตรวจสอบและขัดเกลาพฤติกรรมและการแสดงทางวาจาของตนได้อย่างอัตโนมัติ หากเราพูดคุยโดยไม่ต่อต้าน ไม่มีการตัดสินผิดถูก เปิดประตูใจของคน ทุกความคิดจะหลั่งไหลเข้าหากัน เหมือนน้ำจากที่ต่าง ๆ ไหลเข้าหากัน ทำให้เกิดการเปลี่ยนคุณภาพ การให้ความหมายใหม่

ร่วมกัน (shared meaning) พร้อมกับการเกิดยกระดับของปัญญา (intuition) สามารถมอง ปัญหาหรือปรากฏการณ์

5.2 มีความอิสระผ่องคลาย หากทุกคน คือ กัลยาณมิตรที่ปรารถนาดีต่อกัน ต่างคนต่างปรารถนาให้คนอื่นรับฟังแต่สิ่งที่มีประโยชน์ไม่มีวาระอื่น ๆ แอบแฝง แต่ละคน จะมีความรู้สึกที่จะควบคุมตนเอง ไม่ปล่อยคำพูดออกมาแบบขาดสติ ไม่มีความจำเป็นต้อง เตรียมหาเหตุผลมาชี้แจงเพื่อเป็นเกราะป้องกันตนเอง ความรู้สึกเป็นอิสระผ่องคลายจะ เกิดขึ้น การหลีกเลี่ยงการนำตนเองไปผูกติดกับเป้าหมายว่า กระบวนการจะต้องได้ผลอย่าง ไหน อย่างไร แต่จะเอาใจจดจ่ออยู่กับปัจจุบันขณะที่กำลังสนทนาความคิดปัญญาร่วมของ ธรรมชาติบังคับให้เกิดไม่ได้ จะเกิดมันก็เกิด จะมามันก็มา จะไปมันก็ไป ซึ่งกระบวนการ เรียนรู้ที่ถูกต้องคือผลในตัวของมันเอง (process determinism)

5.3 เท่าเทียมกัน ไม่มีผู้นำผู้ตาม วงสนทนาแบบ dialogue ถือว่าทุกคนเท่า เทียมกันหมดไม่มีประธาน ไม่มีการลงมติตัดสินใจ ไม่ปล่อยให้ความแตกต่างทางเพศ อายุ สถานภาพ ตำแหน่ง เข้ามาครอบงำในบรรยากาศสนทนา ไม่ทำให้คนรู้สึกถูกลดทอน ขาดความเป็นอิสระ กลุ่มผู้สนทนาจะต้องช่วยกันถอดถอนสิ่งเหล่านี้ออกทั้งหมด เพื่อไม่ให้ ทำลายบรรยากาศของการสนทนา ฟังระลึกเสมอว่า dialogue ไม่ใช่การพูดโต้แย้ง หรือ การต่อสู้ทางความคิดหรือมีผู้สนับสนุนความคิดด้านใดมากที่สุด แต่ dialogue จะยอมรับทุก ความคิดว่าเป็นความเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็ความคิดของใครก็จะได้รับการยอมรับซึมซับ เข้าไปอยู่ในตัวตน (tacit infrastructure) เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคุณภาพ เกิดความหมาย ใหม่ จินตนาการใหม่ที่ทุกคนรับรู้เป็นเจ้าของร่วมกัน

6. แนวทางการจัดสุนทรียสนทนา

on dialogue ของ david bohm เป็นแนวทางกว้าง ๆ ที่ไม่ใช่ตำราอย่าง เครื่องคิดโดยไม่สนใจสิ่งอื่น แต่ผู้ที่สนใจสามารถอ่านและทำความเข้าใจนำไปทดลองปฏิบัติ เป็นกลุ่มเล็ก ๆ ให้เกิดความชำนาญ ด้วยความวิเคราะห์ผลที่ดีขึ้น (โทฟส สิริไสย์. มปป. : 21) ได้เสนอแนะแนวทางการจัดการดังต่อไปนี้

ประการแรก ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาและแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังของ การทำสุนทรียสนทนาให้ทะลุ การคิดร่วมกันทำให้ความคิดที่กระจัดกระจายอยู่ในที่ต่างๆ มารวมตัวกัน และทำให้เกิดการเชื่อมโยง (coherent of thought) เพื่อให้เกิดพลัง เช่นเดียวกับการทำให้ พลังงานแสงที่พุ่งกระจายไปคนละทิศคนละทางและไร้พลัง แต่เมื่อมีเทคโนโลยีทำให้เกิด การรวมตัวกัน พุ่งตรงไปในทิศทางเดียวกัน จะกลายเป็นแสงเลเซอร์ ที่สามารถทะลุทะลวง

สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเหลือเชื่อ การเข้าใจปรัชญาของสุนทรียสนทนาอย่างลึกซึ้ง จะทำให้เกิดความเชื่อมั่น ศรัทธาในกระบวนการ สามารถฟันฝ่ากำแพงความลังเลสงสัยไปได้

ประการที่สอง เป้าหมายสำคัญของสุนทรียสนทนาคือ การรื้อถอนสมมุติบัญญัติ ปลดปล่อยตนเองจากภารกิจ บทบาท หน้าที่ อำนาจและอุปาทานที่ห่อหุ้มตัวตนอยู่ในทุกรูปแบบ เพื่อมิให้กลายเป็นกำแพงอุปสรรค (blocking) ต่อการเรียนรู้เพื่อการเข้าถึงความจริงที่ฝังลึกอยู่ในตัวเอง (tacit knowledge) ดังนั้น ผู้ที่เข้าร่วมวงสุนทรียสนทนา จึงต้องรื้อถอนสิ่งเหล่านี้ ด้วยความสมัครใจของตนเอง อ่อนน้อมถ่อมตัว มีเมตตากับตัวเอง โดยการไม่ยกตนข่มท่าน หรือไม่กดตนเองลงจนหมดความสำคัญ แต่ควรกำหนดบทบาทของตัวเองเป็นกัลยาณมิตร กับทุกคน ไม่ควรลืมนำ เป้าหมายของการรื้อถอนจำกัดขอบเขตอยู่ที่ตนเองเท่านั้น การก้าวล่วงไปวิพากษ์วิจารณ์เพื่อเปลี่ยนแปลงรื้อถอนคนอื่น เป็นสิ่งที่พึงละเว้น โดยเด็ดขาด

ประการที่สาม การค้นหาฐานคติ (presupposition and assumptions) ที่ฝังลึกอยู่ในใจ แต่การเพ่งมองอย่างเดียว จะไม่เห็นอะไรเลย จนกว่าฐานคติเหล่านั้นจะแสดงตัวตนออกมาเป็นอารมณ์ (emotion) อย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อมีอะไรเข้าไปกระทบกับมันเข้า เช่น เมื่อได้ยิน ได้เห็น หรือใจนึกขึ้นได้ กล่าวกันว่า ฐานคติกับอารมณ์ ทำงานใกล้ชิดกันมากจนแทบแยกกันไม่ออกว่าจะอะไรเป็นอะไร สิ่งที่ต้องทำในสิ่งแรกคือการเฝ้าสังเกต (observer) สิ่งที่มากระทบ (observed) ว่ามันทำให้เราเกิดอารมณ์อะไรขึ้นมา และหาทางระงับมัน (suspension) เพราะถือว่ามันเป็นตัวปิดกั้นอิสรภาพในการรับรู้ความจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ในทางปฏิบัติคือ เมื่อเข้าไปอยู่ในวงสุนทรียสนทนา จะต้องไม่ให้ความสนใจเฉพาะสิ่งที่ได้ยิน ได้ฟังเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่จะต้องทำหน้าที่เป็นผู้สังเกตอารมณ์ ความรู้สึกของตนเองในขณะที่ได้ยิน ได้ฟังสิ่งเหล่านั้นด้วย เพราะโดยทั่วไปขณะที่ฟังนั้น เรามักจะ “บิวค้” ความรู้สึกบางอย่างตามไปด้วย เช่น รำคาญ หงุดหงิด เกลิบเคลิ้ม ขำกึ่ง ซื่นซม ฯลฯ และความรู้สึกเหล่านี้ คือ ที่มาของ ‘bias’ ต้องตามมันให้ทันด้วยการฟังให้ได้ยิน (deep listening) สงบระงับตามความรู้สึกให้เท่าทันจึงเป็นการป้องกัน bias และการสงบระงับคือการสร้างปัญญาที่เกิดจากการฟัง เมื่อคิดว่า สามารถจัดการกับความรู้สึกตัวเองได้แล้ว ก็สามารถเริ่มต้นตั้งวงคุยเพื่อคิดร่วมกันได้เลย

ประการที่สี่ การตั้งวงสุนทรียสนทนา ประกอบด้วยคนสองคนขึ้นไป 7-8 คน ถือว่ากำลังดี แต่ถ้าจำเป็นก็อาจมีได้ถึง 20 กว่าคน นั่งล้อมวงเป็นวงกลมให้ทุกคนสามารถมองเห็นหน้ากัน ได้ทั้งหมด ตั้งกติกาการพูดคุยไว้อย่างหลวม ๆ เช่น หลีกเลี่ยงการเสนอแนะ การโต้แย้ง การผูกขาดเวที การทำให้ผู้อื่นเสียหน้า พูดให้สั้น หลังจากพูดแล้ว ควรรอให้

คนอื่น ๆ ได้มีโอกาสพูดผ่านไวก่อนสองหรือสามคน ค่อยกลับมาพูดอีก ความจริงกติกาเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ทุกคนปฏิบัติกันอยู่แล้ว มากน้อยตามโอกาส แต่การนำกติกาขึ้นมาเขียนให้ทุกคนเห็น จะช่วยเตือนสติได้ดีขึ้น ในตอนแรกอาจต้องมีใครสักคนทำหน้าที่จัดการกระบวนการ (facilitator) เพื่อช่วยลดความขลุกขลัก แต่ถ้าผู้ร่วมวงสามารถนำกติกาเข้าไปอยู่ในใจได้แล้ว เขาจะควบคุมการสนทนาได้เอง และไม่จำเป็นต้องมีใครทำหน้าที่นี้อีกต่อไป

ประการที่ห้า สิ่งที่ควรตระหนักเป็นเบื้องต้น คือ ไม่ควรหวังผลว่าจะต้องมีสิ่งนั้นสิ่งนี้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วภายหลังจากจบลงของสุนทรียสนทนา เพราะความคาดหวังดังกล่าวเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ แต่มีการยืนยันว่า สุนทรียสนทนาจะเกิดมรรคผลเมื่อเวลาผ่านไปสักระยะหนึ่งแล้ว เพราะความคิดไม่ได้หายไปไหน แต่อาจผุดตามหลัง จึงควรทำให้เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ข้อสำคัญคือ ควรหลีกเลี่ยงการสรุปแบบรวบยอด เพราะการสรุป เป็นการเปิดช่องว่างให้ใช้อำนาจแบบรวบรัด ขยายส่วนที่ชอบ ปิดบังส่วนที่ไม่อยากได้ยิน และข้อสำคัญคือการนำข้อสรุปไปเป็นเครื่องมือบีบบังคับให้คนอื่นทำตามความต้องการของตนเองในภายหลัง การสรุป ควรถือเป็นหน้าที่ของแต่ละคนที่เข้าร่วมกระบวนการสุนทรียสนทนา ซึ่งสามารถหยิบประเด็นที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองได้ตามความสนใจของแต่ละคนซึ่งไม่เหมือนกัน

แม้สุนทรียสนทนาจะมีข้อจำกัดอยู่บ้าง คือ ไม่สามารถหวังผลได้ในระยะเวลาอันจำกัดดังที่กล่าวมาแล้ว แต่คุณูปการของมันก็มีมากมาย แน่นอน “หลายห้วยอมดีกว่าหัวเดียว” ความคิดถือเป็นสมบัติกลาง ไม่มีใครเป็นเจ้าของความคิด ทุกคนสามารถคิดในเรื่องเดียวกันได้ ความคิดเป็นความสามารถพิเศษของมนุษย์ ในขณะที่คิดร่วมกันอยู่นั้น ความคิดคำพูดของคนหนึ่งอาจไปช่วยกระตุ้นให้อีกคนหนึ่งนึกอะไรขึ้นมาได้ และสิ่งนั้นอาจเป็นสิ่งที่มีความหมาย สามารถนำไปแปลลงสู่การปฏิบัติได้ในอนาคต พลังจากการคิดร่วมกันในวงสุนทรียสนทนา จะออกเอยได้อย่างไม่สิ้นสุด ขอเพียงปลดปล่อยให้มันหลุดพ้นจากสิ่งที่ห่อหุ้ม ทั่วมันอยู่อย่างแน่นหนาเท่านั้น ระบบปฏิบัติการสมอง กับคลื่นพลังงานความรู้และความคิด จะวิ่งเข้าหากัน จนเกิดแสงสว่างทางปัญญา และสามารถนำมาใช้ได้จริง

โธพส สิริไสย์ (อ้างใน มกราพันธ์ จุฑะสก. 2550 : 120) เสนอแนะปัจจัยที่ทำให้มีการสนทนาที่ดี ภายใต้อำนาจสนทนา ๆ ว่า speaking โดยแต่ละตัวอักษรทำหน้าที่แทนปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ (เอื้อจิต สุขพุด และคณะ. 2550 : 8)

S : setting หมายถึง ฉาก ได้แก่ สถานที่ เวลาของการทำ dialogue การจัดสถานที่ควรนั่งเป็นวงกลมหันหน้าเข้าหากัน หากมีทิวทัศน์ที่สวยงามของธรรมชาติอยู่

ด้วยจะช่วยปลดปล่อยอารมณ์ และเป็นที่พักสายตา ส่วนเวลาควรเป็นหลังจากผู้ร่วมสนทนาอยากพักผ่อนเต็มที่

P : process หมายถึง กระบวนการ ซึ่งเป็นไปตามเหตุปัจจัย ไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าในแต่ละช่วง แต่ผู้ร่วมสนทนาต้องมีสติอยู่เสมอ สิ่งที่พูดออกมาอาจจะมีการสรุป และสร้างความคิดรวบยอด หรือหาคำตอบสุดท้ายเพื่อให้ทุกคนคิดเหมือนกันหมด แต่หากทุกคนผู้ร่วมสนทนาเชื่อมั่นในรูปของกระบวนการ ย่อมเกิดคำตอบเป็นระยะ ๆ และเป็นหน้าที่ของผู้สนทนาจะทำความเข้าใจคำตอบนั้นด้วยตนเอง เพราะบางคำไม่สามารถอธิบายให้ใครฟังได้

E : ends หมายถึง เป้าหมายของ Dialogue ไม่อนุญาตให้แต่ละคนนำเป้าหมายส่วนตัวเข้าไปใช้ นอกจากเป้าหมายในการฟัง เรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะบางคำตอบไม่สามารถอธิบายให้ฟังได้

A : attitude หมายถึง การมีเจตคติที่ดีต่อคนอื่น มี “openness” คือจิตใจที่เปิดกว้าง มีความสุขที่ได้ยินได้ฟังจากผู้อื่น Dialogue คือ ชุมชนสัมมาทิฐิ

K : key-actor หมายถึง คณะทำงานที่อยู่เบื้องหลัง ทำหน้าที่เป็น “back stage performer” คอยประสานงานสร้างฉากและค้นหาผู้ที่เหมาะสมมานั่งคุยกัน เพื่อวัตถุประสงค์ร่วมกัน อย่างใดอย่างหนึ่ง key actor จึงรวมถึง facilitator ที่ทำหน้าที่อำนวยความสะดวก ให้เป็นไปตามหลักการและคอยแก้ไขปัญหาได้ทันทั่วทั้งที่โดยสภาพ ไม่ทำให้ผู้ร่วมสนทนารู้สึกเสียหน้า

I : instrumnt หมายถึง เครื่องมือของ dialogue คือ ภาษา จะต้องลดทอนภาษาที่เป็นทางการให้ได้มากที่สุด หลีกเลี่ยงคำแบบพินิจการเช่น ขออนุญาตพูด เพราะการพูดไม่จำเป็นต้องขออนุญาตใคร หากผู้พูดก่อนพูดจบและมีความเจ็บเกิดขึ้น ก็สามารถแทรกตนเองขึ้นมาพูดได้เองโดยอัตโนมัติ การพูดภาษาถิ่นจะทำให้ได้บรรยากาศและเข้าใจจิตใจกันมากขึ้น หากคนที่สนทนาเข้าใจภาษาเดียวกันอย่างลึกซึ้ง

N : norms of Interaction หมายถึง บรรทัดฐานของการปฏิสัมพันธ์ ซึ่งต้องมีความเท่าเทียมกันในแง่ของคำพูดและการปฏิบัติ หลีกเลี่ยงคำพูดที่แสดงให้เห็นว่าตนเหนือกว่าหรือด้อยกว่าคนอื่น เพราะคำพูด 2 ประเภท จะทำให้คนขาดความเสมอภาค

G : genre หมายถึง ประเภทของการพูดคุย dialogue ไม่ใช้การพูดคุยแบบพิจารณา ถกเถียงหรือโต้แย้ง (discussion and debate) ไม่ใช้การบรรยาย (monologue) ไม่ใช้การประชุมที่มีประธานทำหน้าที่วินิจฉัยสั่งการหรือมีวาระเป้าหมายหรือวาระจะเกิดขึ้น

ล่วงหน้า แต่เป็นการพูดคุยแบบไม่มีเป้าหมาย (goal) และวาระ (agenda) เพื่อสร้างความหมายร่วมกัน (smeaning) แต่หากเป้าหมายหรือวาระจะเกิดขึ้นตามมาภายหลังก็คงไม่มีใครห้ามได้แต่ต้องเกิดขึ้นภายใต้บริบทการสร้างความหมายร่วมกัน

จากการศึกษาแนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสุนทรียสนทนา สรุปได้ว่า สุนทรียสนทนา เป็นวิธีการสนทนาแบบหนึ่งที่ถูกนำมาพิจารณาใช้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เรียนรู้ที่จะเข้าใจกระบวนการคิด วิธีการคิด การให้ความหมายในสิ่งที่กำลังร่วมสนทนาอยู่ ย่อมนำไปสู่การเกิดปฏิกิริยาสัมพันธ์กัน ขระดับจิตวิญญาณบนฐานของสัมพันธ์ภาพที่เกิดขึ้นใหม่ มุ่งสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตสำนึกค้นหาสิ่งที่เป็นอุปสรรค และข้อบกพร่องของการสื่อสาร ผู้สนทนาและผู้ฟังมีสติ หยุดคิด ไคร่ครวญ พิจารณา ไตร่ตรอง อย่างแยกคาย เห็นความจริงที่ซับซ้อน มองปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงและวิธีคิดร่วมกัน เป็นการบอกเล่าความรู้ที่ฝังลึกในตัวคนจากคนหนึ่งให้คนหนึ่งฟังอย่างลึกซึ้ง ทำให้เกิดความรู้ใหม่ที่มีคุณค่า

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. ความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวไว้ใน มาตราที่ 23 24 และ 26 เกี่ยวกับการจัดการศึกษา สรุปได้ว่า ต้องเน้นความสำคัญ ทั้งความรู้และคุณธรรม การจัดการกระบวนการเรียนรู้ต้องบูรณาการความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับตนเอง ทักษะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทย ทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยต้องผสมผสานสาระความรู้เหล่านั้นให้ได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา และให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมในแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา (สำนักนายกรัฐมนตรี. 2542 : 13-15) ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้โดยคำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ครอบคลุมทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา นอกเหนือจากการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา นอกจากนี้ยังได้ส่งเสริม

และสร้างความตระหนักให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในคุณค่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ความสามานฉันท์ สันติวิธี และวิถีประชาธิปไตย

2. ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน
อันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถ
อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก
(กลุ่มส่งเสริมการเรียนการสอน และประเมินผล (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.
2548 : 2) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนด
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย
ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ

3. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นคุณลักษณะภายในของบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับ
สังคม อารมณ์ ความรู้สึก ที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการ ประกอบด้วย
คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ซึ่งเกิดจากการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนตามกลุ่มสาระ
การเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โครงการ/กิจกรรมอื่น ๆ ที่สถานศึกษา
จัดขึ้น ทั้งนี้ สถานศึกษาสามารถเลือกใช้แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ได้อย่างหลากหลาย ดังนี้

3.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้การคิดของเพียเจต์

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (2551 : 15 - 18) ได้
สรุปว่า สติปัญญา หรือความสามารถในการรู้คิดเป็นพื้นฐานของการมีคุณธรรมจริยธรรม
เนื่องจาก ผู้มีคุณธรรมจริยธรรมสูง มักเป็นผู้ที่สามารถคิดวิเคราะห์ มีวิจารณญาณ และ
สามารถคาดการณ์เกี่ยวกับสาเหตุและผลของการกระทำได้ นักวิชาการทางจิตวิทยาที่ศึกษา
เกี่ยวกับพัฒนาการทางการรู้ การคิด คือ Jean Piaget ได้เสนอพัฒนาการทางการรู้การคิดไว้ 4
ขั้นตอน ได้แก่

1. ขั้นระยะการเคลื่อนไหวสัมผัส (the sensorimotor stage)

เป็นช่วงของเด็กแรกเกิด ถึงอายุ 2 ขวบ จะมีพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับความคงที่ของวัตถุ
โดยจะเริ่มรับรู้ว่าวัตถุที่หายไปจากสายตาของตนยังคงเป็นวัตถุเดิมและไม่ได้หายไปไหน
เช่น เมื่อเอากระดาษ ม้วนของเล่นที่เด็กกำลังเล่นอยู่ เด็กจะปิดกระดาษเพื่อหาของเล่น

แสดงว่าเด็กมีความเข้าใจเกี่ยวกับการคงอยู่ของวัตถุ ในช่วงนี้จะเกิดกระบวนการ 2 ประเภท คือ

1.1 การดูดซึม (assimilation) เป็นการรับรู้เข้าสู่โครงสร้างเดิมและเข้าสู่ระบบเดิม เป็นการปรับสภาพแวดล้อมให้เข้ากับการรู้คิดของตน และปฏิเสธสิ่งที่ไม่เข้ากับการรู้คิดของตน

1.2 การปรับเปลี่ยน (accommodation) เป็นการปรับความคิดหรือปรับตัว ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ เกิดการยอมรับประสบการณ์ใหม่ กระบวนการทั้งสองจะทำให้บุคคลเกิดความสมดุล (equilibration)

2. ขั้นก่อนปฏิบัติการ (the pre-operational stage) เป็นช่วงของเด็กอายุ 2-7 ขวบ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน 2-4 ขวบ เด็กจะมีพัฒนาการทางสติระมากขึ้นและสามารถสำรวจสภาพแวดล้อมได้มากขึ้น เรียนรู้คำและพฤติกรรมใหม่ๆ แต่มีความคิดและพฤติกรรมที่เด่น คือ ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (egocentric) เด็กเชื่อว่าสิ่งที่ตนเห็น ตนเข้าใจ นั้น คนอื่น ๆ ก็จะเห็นและเข้าใจอย่างที่ตนเห็นและตนเข้าใจ ในช่วงนี้เด็กจะมีการเลียนแบบผู้ปกครองมากไม่ว่าจะเป็นคำพูด ท่าทาง กิริยามารยาทและพฤติกรรม

ในช่วงกระบวนการ assimilation เป็นกระบวนการที่ใช้มาก โดยเมื่อเด็กเล่น เด็กจะเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบข้างมากขึ้น รวมทั้งกระบวนการ accommodation เช่น การเลียนแบบจะช่วยพัฒนาสติปัญญาของเด็กจากการเรียนรู้ทางสังคม

2.1 ส่วนที่สองปรากฏในเด็กอายุ 4-7 ขวบ เป็นขั้นความคิดแบบอัตตัมฤทธิ์ (initiative thought) เด็กจะลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางลง จากการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม เด็กอาจยังแยกไม่ออกระหว่างความเพื่อฝันหรือนิทานกับความเป็นจริง ช่วงนี้พัฒนาการทางความคิดเริ่มมีมากขึ้น

3. ขั้นปฏิบัติการแบบรูปธรรม (the stage of concrete operations) ปรากฏในเด็กอายุ 5 - 10 ขวบ มีความคิดที่จัดเป็นระบบมากขึ้น สามารถคิดทวนกลับและมีสังกัป ในเชิงของมวลสาร ปริมาตร และน้ำหนัก

4. ขั้นปฏิบัติการแบบระบบ (the stage of formal operations) เป็นความสามารถในการคิดแบบสมมติและการคิดเป็นเหตุเป็นผล โดยมีลักษณะระบบคิดเป็น 3 ประการ คือ

4.1 การสร้างการทวนกลับความคิดเกี่ยวกับความจริงกับความเป็นไปได้ (thinking in possibilities) ผู้มีความสามารถในการคิดขั้นนี้ จะสามารถคิดสลับไป

มาระหว่างความจริงกับความเป็นไปได้ ซึ่งเป็นความคิดสมมติ ผู้ที่มีพัฒนาการในขั้นนี้จะสามารถคิดในเชิงนามธรรมได้

4.2 ความคิดแบบตั้งสมมติฐานจากหลักที่กว้างกว่า (hypothetical-deductive thinking) ผู้ที่คิดในเชิงนามธรรมได้จะสามารถตั้งสมมติฐานได้ แล้วตรวจสอบสมมติฐาน ด้วยการทำวิจัย

การคิดถึงการคิด (thinking about thinking) ผู้ที่คิดในขั้นนามธรรม แบบระบบขั้นนี้ จะสามารถคิดถึงความหมายความสำคัญ คิววิเคราะห์ และหาเหตุผลประกอบการคิดหรือการจินตนาการของตนเอง ซึ่งเป็นการสำรวจความคิดและการวิจารณ์ตนเองได้

3.2 ทฤษฎีทางด้านจิตพิสัยของ แครธวอลและคณะ

แครธวอลและคณะ (rathwohl, loom and masia) ได้ลำดับการเกิดลักษณะนิสัยของบุคคล เป็น 5 ขั้น ดังนี้ (กลุ่มส่งเสริมการเรียนการสอนและประเมินผล. 2548 : 4-6)

3.2.1 ขั้นรับรู้ (receiving) เป็นการพัฒนาขั้นแรกสุด ขั้นนี้บุคคลจะมีความรู้สึกรับรู้ต่อสิ่งเร้าที่มากระทบต่อประสาทสัมผัสของเขา ซึ่งแบ่งเป็น 3 ขั้นย่อย คือ

- 1) ขั้นรู้ตัว ได้แก่ การสังเกต รับรู้ความแตกต่างของสิ่งเร้า
- 2) ขั้นตั้งใจรับ ได้แก่ การมีความตั้งใจฝักใฝ่ต่อสิ่งเร้าเฉพาะ

อย่างเริ่มสะสมความรู้หรือประสบการณ์ในสิ่งเร้าเฉพาะอย่างนั้นแล้วจึงยอมรับ

3) ขั้นการเลือกสรรสิ่งที่รับรู้ ได้แก่ การเลือกรับเฉพาะอย่าง เช่น สนใจอ่านเฉพาะบางเรื่อง สนใจตอบคำถามเฉพาะบางคำถาม

3.2.2 ขั้นตอบสนอง (responding) เป็นการพัฒนาการที่สูงขึ้นมาอีกขั้นหนึ่ง ในขั้นนี้บุคคลไม่เพียงรับรู้สิ่งเร้าเท่านั้น แต่จะเริ่มมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้า 3 ลักษณะ คือ

1) ขั้นเต็มใจตอบสนอง เป็นการยินยอมปฏิบัติตามหลักการหรือกฎเกณฑ์และยอมรับในสิ่งที่รับรู้มา

2) ขั้นตั้งใจตอบสนอง เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มอาสาที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการกับผู้อื่น และอาจมีการพยายามหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ขัดกับสิ่งที่ตนรับรู้มา

3) ขั้นพอใจตอบสนอง เป็นขั้นที่บุคคลจะเกิดความพึงพอใจ หรือไม่พอใจต่อพฤติกรรม หรือการแสดงออกของผู้อื่นที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับสิ่งที่รับรู้มาเป็นการเลือกตอบสนองต่อสิ่งเร้า

3.2.3 ขั้นเห็นคุณค่า (valuing) เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มเห็น

คุณประโยชน์ของสิ่งที่รับรู้ และสิ่งที่ตอบสนองแล้ว เขาเริ่มยอมรับสิ่งที่ได้รู้มาว่า สิ่งใดมีความหมายต่อเขาและสิ่งใดไม่มีค่า ไม่มีความหมายต่อเขา เขาจะแสดงออกด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ ตามขั้นตอนการพัฒนาย่อย คือ

- 1) การยอมรับค่านิยม ได้แก่ พยายามเพิ่มพูนประสบการณ์ในสิ่งเรานั้น ๆ พยายามปฏิบัติตามบ่อยครั้งเข้า
- 2) การแสดงความนิยมในค่านิยม ได้แก่ การเข้าช่วยเหลือสนับสนุน ร่วมมือในกิจกรรมที่ส่งเสริมสิ่งที่เห็นด้วย
- 3) การเข้าร่วมงาน ได้แก่ การเข้าไปร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่เขาเห็นคุณค่า และปฏิเสธ คัดค้าน ได้แข็ง หรือขัดขวางการปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่เขาไม่เห็นคุณค่า

3.2.4 ขั้นจัดระบบ (organization) เมื่อบุคคลพัฒนาคุณลักษณะ

มาถึงขั้นนี้ เขาจะพยายามปรับตัวเองให้เข้ากับคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่เขายอมรับ และจะพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยม (value) ที่เขาเห็นคุณค่าหลาย ๆ อย่างพร้อม ๆ กัน พยายามจัดลำดับค่านิยมเหล่านั้น และปรับตัวให้เข้ากับสิ่งต่าง ๆ ที่เขายอมรับนั้น ขั้นนี้ประกอบด้วยขั้นย่อย 2 ขั้น คือ

- 1) ขั้นสร้างความเข้าใจในค่านิยม เขาจะแสดงออกโดยการเข้าร่วมกลุ่มอภิปราย ร่วมสร้างแนวคิด เปรียบเทียบพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้น ๆ

- 2) ขั้นสร้างระบบค่านิยม เขาจะพยายามชักนำนักค่านิยมต่าง ๆ เขายอมรับ จัดลำดับค่านิยมเหล่านั้น สร้างแผน สร้างกฎเกณฑ์ ให้สอดคล้องกับสิ่งที่เขายอมรับ และระบบที่เขาสร้างขึ้น แล้วนำไปใช้กับตัวเอง หรือพยายามชักชวนให้ผู้อื่น

ยอมรับกับระบบนั้น

3.2.5 ขั้นเกิดกิจนิสัย (characterization) เป็นพัฒนาการที่ต่อจาก

ขั้นจัดระบบ ซึ่งเป็นการเริ่มต้นของการวางตัว หรือการยอมรับสิ่งที่บุคคลเห็นคุณค่ามาเป็นลักษณะเฉพาะตัว กล่าวคือ เมื่อการจัดระบบสำหรับตัวเองเข้ารูปเข้ารอยแล้ว บุคคลก็จะยึดถือระบบที่จัดนั้นเป็นขอ เมื่อใดก็ตามที่เขาอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องตอบสนองต่อสิ่งเร้า เขาก็จะตอบสนองในรูปแบบที่คงเส้นคงวา จนจัดได้ว่าเป็นลักษณะประจำตัวของเขาในที่สุด

ขั้นเกิดกิจนิสัยสามารถแบ่งเป็นขั้นย่อย 2 ขั้น คือ

1) **ขั้นสร้างข้อสรุป** ได้แก่ การพยายามปรับปรุงระบบจนอยู่ในขั้นสมบูรณ์ในตัว ตามแนวหรือระบบที่ตนเองต้องการ

2) **ขั้นกิจนิสัย** ได้แก่ การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอจนได้รับการยอมรับจากวงการหรือหมู่คณะว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเขา ซึ่งเป็นเครื่องแสดงถึงการเกิดคุณลักษณะเฉพาะนั้น ๆ ของบุคคล

3.3 ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม เป็นทฤษฎีที่เสนอจิตลักษณะ 8 ประการ ที่อาจเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของบุคคล คนเก่งและมีสุขของคนไทย (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2536 ; อ้างถึงในศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. 2551 : 19-20) ซึ่ง แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ราก ลำต้น และส่วนที่เป็นดอกและผลของต้นไม้

3.3.1 ส่วนแรกคือ ราก แทนจิตลักษณะพื้นฐานสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1) สุขภาพจิต หมายถึง ความวิตกกังวล ตื่นเต้น ไม่สบายใจของบุคคลอย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์

2) ความเฉลียวฉลาดหรือสติปัญญา หมายถึง การรู้การคิดในขั้นรูปธรรมหลายด้านและการคิดในขั้นนามธรรม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้การคิดของ Piaget

3) ประสบการณ์ทางสังคม หมายถึง การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ความเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจ และสามารถคาดการณ์หรือทำนายความรู้สึกของคนอื่น

3.3.2 ส่วนที่สองคือ ลำต้น เป็นผลจากจิตลักษณะพื้นฐานที่รากประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ประการ ได้แก่

1) ทศนคติ ค่านิยม และคุณธรรม ทศนคติ หมายถึง การเห็นประโยชน์-โทษของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คุณส่วนใหญ่เห็นว่าสำคัญ คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่คุณส่วนใหญ่เห็นว่าดีงาม ส่วนใหญ่มักจะเกี่ยวข้องกับหลักทางศาสนา เช่น ความกตัญญู ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความพอใจ ไม่พอใจต่อสิ่งนั้น และพร้อมที่จะมีพฤติกรรมต่อสิ่งนั้น

2) เหตุผลเชิงจริยธรรม เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง เจตนาของการกระทำที่ทำเพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวหรือพวกพ้อง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีทางเหตุผลเชิงจริยธรรมของ Kohlberg

3) ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์ไกลว่าสิ่งที่กระทำลงไปในปัจจุบันจะส่งผลอย่างไร ในปริมาณเท่าใด ต่อใคร ตลอดจนความสามารถในการอดได้ รอได้ สามารถอดเปรี้ยวไว้กินหวานได้

4) ความเชื่ออำนาจในตน ความเชื่ออำนาจในตน หมายถึง ความเชื่อว่าผลที่ตนกำลังได้รับอยู่เกิดจากการกระทำของตนเอง มิใช่เกิดจากโชคเคราะห์ ความบังเอิญ หรือการควบคุมของคนอื่น เป็นความรู้สึกในการทำนายได้ ควบคุมได้ของบุคคล ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎี locus of control ของ Rotter

5) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง ความพยายามฝ่าฟันอุปสรรคในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่ย่อท้อ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีแรงจูงใจของ McClelland (1963)

3.3.3 ส่วนที่สาม คือ ส่วนของดอกและผล เป็นส่วนของพฤติกรรมของคณิศและแก๊งซึ่งแสดงพฤติกรรมทำความดี ละเว้นความชั่ว ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคณิศ และพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแบ่งเป็น 2 ส่วนด้วยกัน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2548 : ก ; อ้างถึงใน ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, 2551 : 20-21) คือ

1) พฤติกรรมของคณิศ ประกอบด้วย 2 พฤติกรรมหลัก ได้แก่

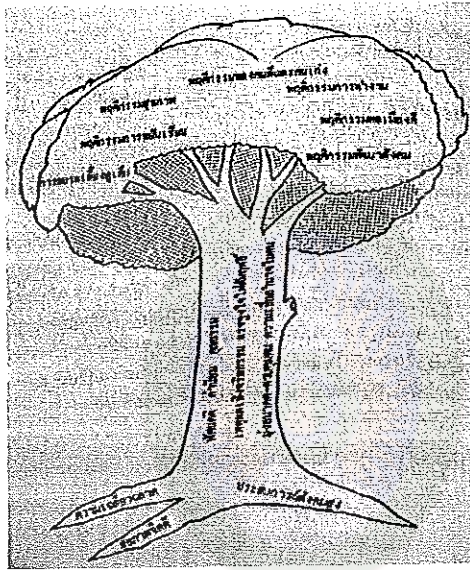
1.1) พฤติกรรมไม่เบียดเบียนตนเอง เป็น พฤติกรรมของบุคคล ที่ไม่ทำร้ายหรือทำลายตนเอง เช่น การดูแลสุขภาพของตนเอง การบริโภคสิ่งที่มีประโยชน์ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่ติดยาเสพติด ไม่เล่นการพนัน เป็นต้น

1.2) พฤติกรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นพฤติกรรมที่ไม่ทำร้าย ทำลายหรือ ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เช่น พฤติกรรมสุขภาพบุรุษ ไม่ก้าวร้าว ขับขี่รถอย่างมีมารยาท ซื่อสัตย์ เป็นต้น

1.3) พฤติกรรมของคณิศและแก๊ง ประกอบด้วย 2 พฤติกรรมหลัก ได้แก่

1.3.1) พฤติกรรมรับผิดชอบ เช่น พฤติกรรมการเรียน
การทำงาน พฤติกรรมการปกครองของหัวหน้า และเคารพกฎหมาย เป็นต้น

1.3.2) พฤติกรรมพัฒนา เป็นการพัฒนาตนเอง ผู้อื่น
และสังคม เช่น ใฝ่รู้ รักการอ่าน เป็นกัลยาณมิตร การอาสาช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของ
สังคม เป็นต้น

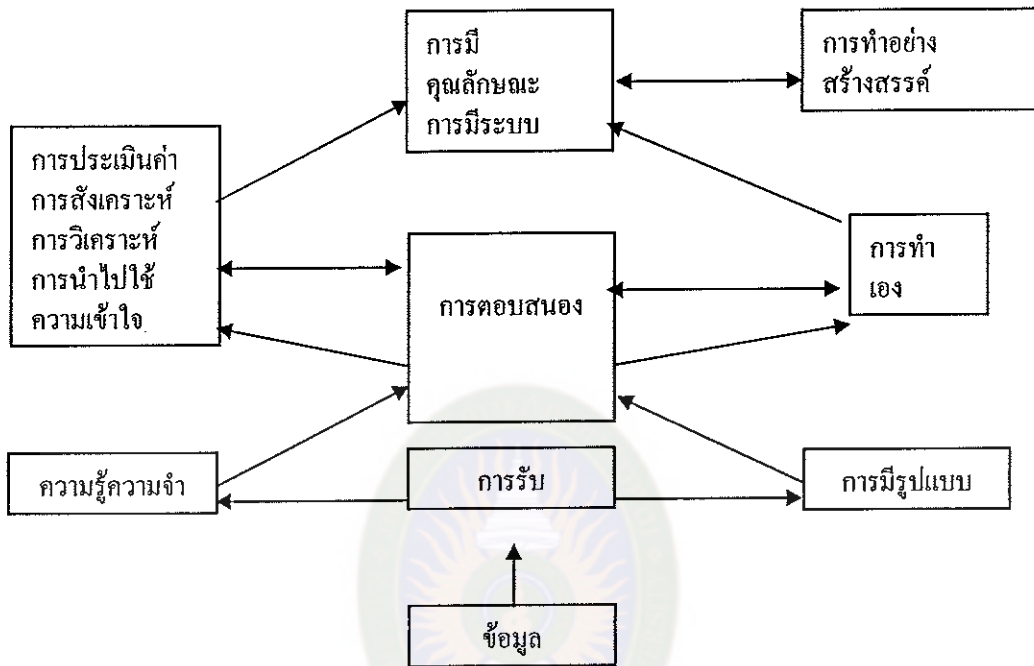

แผนภาพที่ 1 ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม ระบุจิตลักษณะ 8 ประการ
ที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนไทย (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2526 : 254)
แนวคิดและทฤษฎีนี้ สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรม
จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน การสร้างและพัฒนาเครื่องมือควรรศึกษา
ให้เข้าใจก่อนการพัฒนาผู้เรียน

4. พัฒนาการด้านจิตพิสัยและเครื่องมือวัด

การพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องพัฒนาทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับความคิด ความรู้สึกและ
การกระทำ มีการประสานสัมพันธ์กัน ซึ่งได้ภาพของการพัฒนา ดังที่ (โกวิท ประมวลพฤกษ์. 2550
: 214) เสนอไว้ดังนี้

พัฒนาการด้านความคิด พัฒนาการด้านความรู้สึกร พัฒนาการด้านการกระทำ

แผนภาพที่ 2 พัฒนาการด้านจิตพิสัยและเครื่องมือวัด (โกวิท ประวาลพุกษ์, 2550 : 215)

มนุษย์เริ่มรับรู้ด้วยการปฏิสัมพันธ์กับข้อมูลและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ แล้วนำสิ่งที่รับมานี้เก็บไว้ในสมอง 2 รูปแบบด้วยกัน คือ ถ้าเป็นข้อมูลต่าง ๆ จะเก็บในรูปแบบของความรู้ความจำ อีกรูปแบบหนึ่งเป็นตัวอย่างของการกระทำ เป็นท่าทาง ขั้นตอนของการลงมือทำ เมื่อสะสมความรู้ความจำไว้มากแล้วก็นำมาแสดงออกในด้านการคิด คือ ตอบคำถามเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ได้ด้านการกระทำคือทำตามคำถาม ทำตามคำสั่งได้ สภาวะจิตใจของมนุษย์เริ่มต้นด้วยการทำตามสั่งหรือ ถูกบังคับให้ทำ เมื่อทำแล้วเกิดผล คือ ตอบถูกหรือทำถูก สภาวะจิตใจก็จะค่อยๆ เปลี่ยนไป เป็นเต็มใจตอบ อยากตอบ และในที่สุดก็อาสาที่จะตอบมีการทำงานเพิ่มเติม ทำเกินที่สั่งหรือทำโดยไม่ต้องสั่ง สภาวะจิตใจนี้จะขึ้นอยู่กับความสามารถในการคิดการทำ ถ้าคิดถูกทำถูกจึงจะทำให้สภาวะจิตใจเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ดังนั้นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จึงมีความสำคัญ สิ่งที่ทำให้ผู้เรียนทำและสิ่งที่ทำให้ผู้เรียนคิดต้องไม่ห่างจากความสามารถเดิมของเขามากนัก หากยากเกินไปเขาจะทำได้ และเกิดความรู้สึกรไม่ดีต่อการเรียนการสอนทางด้านความคิดและการกระทำจึงต้องสร้างความรู้สึกรที่ดีเสมอ การลงมือปฏิบัติจริงคิดจริงเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ แต่สิ่งที่สำคัญที่จะทำให้

ผู้เรียนลงมือคิด ลงมือปฏิบัติจริง คือ ความเต็มใจ ความยินดี ความพึงพอใจ ความภาคภูมิใจในการลงมือคิด ลงมือทำ ซึ่งเป็นคุณูแจสำคัญที่ช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพสูง

การพัฒนาค่านิยมและจริยธรรมเป็นตัวอย่างของการผสมผสานระหว่างความรู้ ความคิด ความรู้สึกและการกระทำ ซึ่งเริ่มต้นด้วยการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรม ทำไปทำไม ทำแล้วมีผลดีผลเสียต่อใคร ใครเป็นตัวประกอบสำคัญของการตัดสินใจว่าจะทำหรือไม่ทำ ฝึกให้ผู้เรียนพัฒนาเหตุผลโดยให้ผู้เรียนประเมินปัญหาเชิงจริยธรรม พัฒนาจากการกระทำเพื่อตนเองเป็นการกระทำเพื่อกลุ่มเพื่อคนอื่น จนถึงทำเพื่อสังคม โดยส่วนรวม เมื่อผู้เรียนพัฒนาเหตุผลไปแล้วก็พัฒนาด้านการกระทำ ให้การกระทำนั้น ๆ มีผลตอบสนองในทางที่ดี ทั้งจากเพื่อน จากครูและจากสังคม เป็นการแสดงค่านิยมและเหตุผลเชิงจริยธรรมให้ประจักษ์ต่อผู้เรียนเอง กลุ่มจึงมีบทบาทในการพัฒนาค่านิยม เมื่อผู้เรียนปฏิบัติได้แล้วก็ลดการบังคับลง เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้เหตุผลของตนเอง เป็นการดูกลั่นค่านิยมจากการบังคับภายนอก ไปเป็นตัวบังคับภายในด้วยวินัยของเขาเอง จุดนี้คือการสร้างวินัยในตนเอง เมื่อผู้เรียนได้ปฏิบัติด้วยตนเองแล้วก็เสริมด้วยการให้ประเมินตนเองอยู่ตลอดเวลาโดยการถามคำถามต่าง ๆ และกระตุ้นให้ยอมรับตนเอง ให้เห็นว่าตนเองมีข้อจำกัด มีจุดเด่นจุดด้อยอย่างไร และต้องเลือกปฏิบัติตามจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง ไม่ใช่ทำตามเกณฑ์ของผู้อื่น ต้องใช้เกณฑ์ของตนเองสร้างความพึงพอใจให้กับความสำเร็จของตนเอง อันเป็นการให้รางวัลด้วยตนเอง

จิตพิสัยเป็นลักษณะที่เกี่ยวกับความรู้สึกของบุคคล จึงมีใช้เรื่องที่จะบอกได้ว่า ถูกหรือผิด ไม่สามารถจำแนกออกมาเป็นความรู้สึกที่ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องอย่างเด็ดขาดได้ ความรู้สึกจึงมีความหลากหลายในด้านระดับและความเข้มข้น ระดับความเข้มข้นของความรู้สึกนี้เองที่เรานำมาใช้ในการจำแนกระดับความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด เรื่องหนึ่งเรื่องใด ปริมาณเกี่ยวกับความรู้สึกจึงไม่เป็นไปตามกฎมีหรือไม่มี แต่จะอยู่ในรูปของมีมากมีน้อย เป็นระดับต่าง ๆ กันไป ความรู้สึกต่าง ๆ เหล่านั้น นอกจากมีระดับแล้ว ยังมีทิศทางที่เป็นทั้งบวกและลบ เช่น ชื่อสัตย์เป็นทางบวก กดโกงเป็นทางลบ เป็นต้น

คุณสมบัติอีกอย่างหนึ่งของจิตพิสัย คือ เปลี่ยนแปลงได้ง่าย ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ องค์ประกอบอื่น ๆ การที่จะลงสรุปว่า บุคคลมีความรู้สึกอย่างไร จึงต้องมีการตรวจสอบหลาย ๆ ครั้ง หลาย ๆ สถานการณ์ หลาย ๆ เวลา แล้วนำผลการสอบวัดนั้นมาว่าเขาแสดงความรู้สึกในระดับใดมากที่สุด

ความรู้สึกทั้งหลายจำเป็นต้องแสดงต่อเป้าหรือสิ่งรองรับบางอย่าง เช่น ความรู้สึก ต่อคนที่ขยัน คนที่ชื่อสัตย์ การกระทำที่แสดงถึงความรักชาติ สัญลักษณ์ของคุณ

งามความดีต่าง ๆ ถ้าไม่มีเป่ารองรับ ความรู้สึกของบุคคลก็จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่เป็นระบบ

5. การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้ คือ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียงมุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ

การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่ต้องดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน/การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตลอดจนสอดแทรกในกิจวัตรประจำวันของนักเรียน ซึ่งการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาจะบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูที่ปรึกษา ครูผู้สอน ผู้ปกครองและชุมชน ที่ต้องมุ่งจัดเวลา บ่มเพาะปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เพื่อให้สถานศึกษามีแนวทางการดำเนินการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดนิยาม ตัวชี้วัด พฤติกรรมบ่งชี้ และเกณฑ์การให้คะแนนของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ แต่ทั้งนี้สถานศึกษาสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม ในการประเมินได้กำหนดเกณฑ์การประเมินเป็นรายพฤติกรรมบ่งชี้ตามระดับการศึกษาดังนี้ 1) ระดับประถมศึกษา (ป.1-ป.3) 2) ระดับประถมศึกษา (ป.4-ป.6) 3) ระดับมัธยมศึกษา (ม.1-ม.3) และ 4) ระดับมัธยมศึกษา (ม.4-ม.6) สำหรับรายละเอียดดังกล่าวได้เสนอไว้ในเอกสารประกอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เรื่อง

แนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และแนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดให้การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นเกณฑ์ในการเลื่อนชั้นและจบระดับการศึกษา การประเมินและรายงานคุณลักษณะอันพึงประสงค์แยกเฉพาะออกจากการประเมินผล การเรียนรู้ในรายวิชา จำเป็นที่ผู้รับผิดชอบหรือผู้ทำหน้าที่ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีความเข้าใจร่วมกัน คือ

5.1 การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ไม่ใช่เป็นส่วนหนึ่งของ

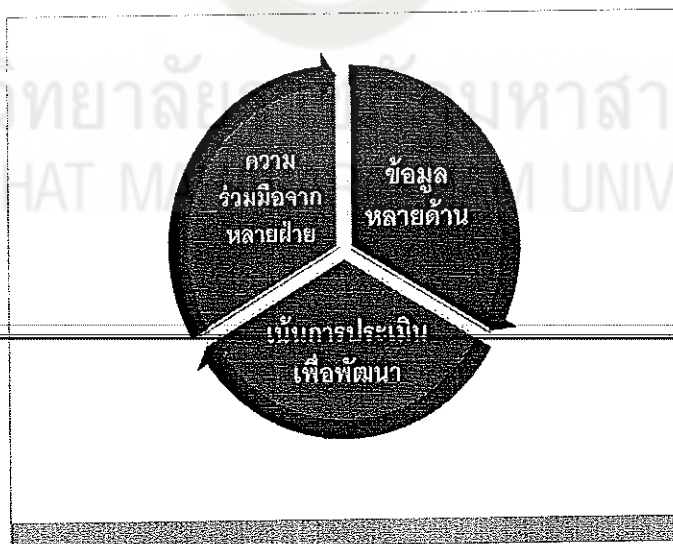
สัดส่วนการให้คะแนนระหว่างเรียนกับคะแนนปลายปี/ปลายภาค เพราะในตัวชี้วัดชั้นปีระบุคุณลักษณะที่ต้องการอยู่แล้ว สำหรับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการนี้ เป็นเป้าหมายการพัฒนาที่ตัดสินและรายงานแยกเฉพาะ แต่พฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออกถึงคุณลักษณะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นขณะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรม/โครงการต่าง ๆ และในกิจวัตรประจำวันของผู้เรียนนั้น ครูสามารถประเมินด้วยการสังเกตแล้วบันทึกไว้และรายงานผลเฉพาะ ไม่รวมอยู่ในการตัดสินรายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้

5.2 หลักฐาน/ร่องรอยการแสดงออกถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ อาจเป็นแหล่งที่มาที่เดียวกันกับการประเมินในรายวิชา แต่ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของคะแนนในรายวิชา

5.3 การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต้องใช้ข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรม สถานศึกษาควรจัดให้มีการประเมินเป็นระยะ ๆ โดยอาจประเมินผลเป็นรายสัปดาห์ รายเดือน รายภาค หรือรายปี เพื่อให้มีการส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

5.4 การสรุปผลการประเมิน ดำเนินการเมื่อจบปีสุดท้ายของแต่ละระดับการศึกษา โดยแบ่งระดับผลการประเมิน เป็น 4 ระดับ คือ ดีเยี่ยม ดี ผ่าน และไม่ผ่าน

6. หลักการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

แผนภาพที่ 3 หลักการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553 : 86)

6.1 การพัฒนาต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ได้แก่ ผู้เรียน ผู้สอน ผู้ปกครองและชุมชน

6.2 การประเมินต้องอาศัยข้อมูลหลายด้าน ซึ่งเกิดจากการสังเกตพฤติกรรม ในและนอกห้องเรียน ซึ่งเกิดจากการที่ผู้เรียนปฏิสัมพันธ์ หรือทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น ข้อมูลที่ได้จึงมีได้จากหลายทาง เช่น ครูผู้สอน เพื่อน ผู้เรียนประเมินตนเอง ผู้ปกครอง ตลอดจนชุมชน

6.3 การประเมินเน้นการพัฒนา โดยครูผู้สอนต้องศึกษาข้อมูลเดิมของผู้เรียน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนและจัดกิจกรรม ให้สอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้เรียน ซึ่งการประเมินต้องดำเนินการเป็นระยะ ๆ และเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาการและส่งต่อข้อมูลต่อผู้เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ

7. แนวทางการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

7.1 บทบาทของสถานศึกษา สถานศึกษาควรดำเนินการโดยคณะกรรมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา (กรณีสถานศึกษาขนาดเล็กอาจเป็นคณะกรรมการชุดเดียวที่รับผิดชอบในเรื่องนี้ด้วย) ควรดำเนินการโดยเริ่มจากการศึกษานโยบาย ความหมาย และพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ วิเคราะห์ตัวชี้วัด และพฤติกรรมบ่งชี้ เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์แต่ละคุณลักษณะ ทั้งนี้ควรศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนรายบุคคลก่อนการพัฒนา เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องและเหมาะสมกับพฤติกรรมของผู้เรียน พร้อมสร้างหรือเลือกเครื่องมือในการวัดและประเมิน กำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการพัฒนา ดำเนินการพัฒนาผู้เรียนตามแนวทางที่กำหนดไว้ และประเมินผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า และดำเนินการประเมินผู้เรียนหลังการพัฒนา สรุป และรายงานผลการประเมิน และพัฒนาต่อผู้บริหารสถานศึกษา

การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น สามารถพัฒนาได้โดยผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โครงการต่าง ๆ และกิจวัตรประจำวันของผู้เรียน ซึ่งเกิดขึ้นตลอดเวลา มีพัฒนาการและการสังสมพฤติกรรม ผ่านการขัดเกลาผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าว สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาได้นำคุณลักษณะ และตัวชี้วัดมาวิเคราะห์ แล้วเห็นว่าคุณลักษณะทั้ง 8 ประการ สามารถสังเกตได้ในทุกระบวนการพัฒนา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระบบการจัดการเรียนการสอนของ แต่ละสถานศึกษาว่ามีจุดเน้นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ประการใด

7.2 บทบาทของครู ครูที่รับผิดชอบการจัดการเรียนการสอน ซึ่งมีหน้าที่ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถดำเนินการวัดและประเมินผล คุณลักษณะอันพึงประสงค์ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โครงการต่าง ๆ และกิจวัตรประจำวันของผู้เรียน ตามที่สถานศึกษา กำหนดไว้ครูมีแนวทางในการดำเนินการดังนี้

7.2.1 ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เครื่องมือที่จะใช้ในการวัดและประเมิน และวิธีการหาคุณภาพของเครื่องมือ

7.2.2 ออกแบบการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

1) กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ / ตัวชี้วัด / พฤติกรรมบ่งชี้ที่จะประเมิน

2) วิเคราะห์พฤติกรรมสำคัญจากพฤติกรรมบ่งชี้ที่จะประเมิน

3) วิธีการ เครื่องมือ ให้เหมาะสมกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะประเมิน

4) ระยะเวลาในการประเมิน

5) ผู้ประเมิน

7.2.3 การสรุปผลการประเมิน

การวัดและประเมินผลด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น มีความละเอียดอ่อน เพราะเป็นเรื่องของการพัฒนาคุณลักษณะที่ต้องการปลูกฝังให้เกิดในตัวผู้เรียน การวัดและประเมินผลจึงต้องคำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน เมื่อได้รับการพัฒนาเป็นระยะ หรือเมื่อสิ้นปีการศึกษา ดังนั้นเพื่อให้มีแนวทางการสรุปผลการประเมินที่ชัดเจน เป็นธรรมชาติ สำหรับผู้เรียน สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาได้เสนอแนวทางการกำหนดเกณฑ์

พิจารณาสรุปผลการประเมินในแต่ละขั้นตอน ไว้ในเอกสารแนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสถานศึกษาต้องดำเนินการปลูกฝังให้กับนักเรียน ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน/การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตลอดจนสอดแทรกในกิจวัตรประจำวันของนักเรียน ซึ่งการพัฒนาต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายทั้งผู้เรียน ผู้สอน ผู้ปกครองและชุมชน การประเมินต้องอาศัยข้อมูลหลายด้าน ซึ่งเกิดจากการสังเกตพฤติกรรม

ในและนอกห้องเรียน อันเกิดจากการที่ผู้เรียนปฏิสัมพันธ์ หรือทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น ข้อมูลที่ได้จึงมีได้จากหลายทาง เช่น ครูผู้สอน เพื่อน ผู้เรียนประเมินตนเอง ผู้ปกครอง ตลอดจนชุมชน การประเมินเน้นการพัฒนา ซึ่งต้องดำเนินการเป็นระยะ ๆ และเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เพื่อดูพัฒนาการและส่งต่อข้อมูลต่อผู้เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ

นาฏศิลป์พื้นบ้าน

นาฏศิลป์เป็นส่วนหนึ่งของศิลปะสาขาวิจิตรศิลป์ อันเป็นศิลปะที่สร้างสรรค์ความงาม ถือเป็นความงามเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญ สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการของอารมณ์และจิตใจเพื่อให้เกิดพุทธิปัญญาเป็นสำคัญ สุมิตร เทพวงษ์ กล่าวถึงความสำคัญของนาฏศิลป์ไว้ว่า ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่มีเอกราชมาช้านาน มีศิลปวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของชาติ จนเป็นที่ชื่นชมของนานาประเทศที่ได้พบเห็นความงดงามในศิลปวัฒนธรรมไทย ถึงแม้ว่าในสังคมไทยปัจจุบันกำลังได้รับอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมจากต่างชาติอันหลากหลายที่กำลังหลั่งไหลเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยก็ตาม แต่สิ่งหนึ่งที่คนไทยยังสามารถอนุรักษ์และสืบทอดได้มาอยู่ทุกวันนี้คือ “นาฏศิลป์” อันเป็นศิลปะประจำชาติที่คนไทยทุกคนช่วยกันรักษาและให้การสนับสนุน เพื่อให้ศิลปะนี้สืบไปในอนาคต สุมิตร เทพวงษ์ (2538 : 12) อภรณ์ มนตรีศาสตร์ กล่าวว่า นาฏศิลป์ เป็นศิลปะที่ให้ความบันเทิงใจด้วยการร้องรำทำเพลงมีลักษณะที่อ่อนช้อยงดงามซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมของชาติอย่างหนึ่ง มีการรักษาสืบเนื่องมาแต่โบราณจนเป็นแบบแผนและในบางส่วนถึงแม้ว่าจะเป็นแบบแผนมาจากต่างชาติก็ได้นำมาปรับปรุงให้กับหลักศิลปะและจารีตประเพณีของคนไทย จนเป็นศิลปะแบบหนึ่งของชาติ ซึ่งมีจิตใจอันละเอียดอ่อนของคนไทย ดังนั้นนาฏศิลป์ไทย จึงเป็นสมบัติทางศิลปะและเป็นวัฒนธรรมของชาติไทยสืบมาจนถึงปัจจุบัน อภรณ์ มนตรีศาสตร์ (2540 : 3) ดังนั้น นาฏศิลป์มีความสำคัญเพราะเป็นศิลปวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของชาติที่ให้ความบันเทิงใจด้วยการร้องรำทำเพลง มีลักษณะที่อ่อนช้อยงดงาม คนไทยทุกคนควรช่วยกันรักษา และสนับสนุนเพื่อให้เป็นสมบัติอันล้ำค่าทางศิลปะและวัฒนธรรมคู่ชาติไทยตลอดไป

นาฏศิลป์พื้นบ้าน เป็นศิลปะการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ให้มีลีลาอันงดงาม ได้แก่ ระเบียบ รำ ฟ้อนต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่นิยมเล่นหรือแสดงกันในท้องถิ่น ในภาษาไทยเรามีคำว่า "ระบำ" "รำฟ้อน" ที่ใช้ในความหมายของการแสดงลีลานาฏศิลป์ไทย เป็นศัพท์เฉพาะท้องถิ่น (เรณู โกศินานนท์. 2535 : 13)

การฟ้อนรำพื้นบ้านอีสาน การฟ้อนรำของมนุษย์จะเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์มีความเจริญทางอารมณ์และจินตนาการ ความสร้างสรรค์พอสมควร ดังนั้นมนุษย์ในทุกๆ หมู่จะมี การเต้นรำหรือฟ้อนรำเป็นของตนเอง และพัฒนารูปแบบขึ้นมาตามลำดับ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้กล่าวถึงความจำเป็นมาของการฟ้อนรำว่า "การฟ้อนรำ ย่อมเป็นประเพณีในเหล่ามนุษยชาติทุกภาษาไม่เลือกว่าจะอยู่ ณ ประเทศถิ่นสถานที่ใดใน พิกภพนั้น คงมีวิธีฟ้อนรำตามวิสัยชาติของตนด้วย ทั้งนี้ อย่าว่าแต่มนุษย์เลย ถึงแม้สัตว์ เครื่องจรรณก็มีวิธีฟ้อนรำ ข้อนี้สังเกตเห็นได้ง่าย เช่น สุนัข และไก่กา เป็นต้น"

ในการที่จะวินิจฉัยว่ามนุษย์หมู่ใดมีความเจริญก้าวหน้าหรือล้ำหลังหมู่อื่น โดยใช่แบบหรือศิลปะการแสดงมาเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจ โดยเฉพาะการฟ้อนรำของชนใน ชาตินั้น การฟ้อนรำจะแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

1. การฟ้อนรำของชาวบ้าน (folk dance) คือ การฟ้อนรำอันเกิดจากความรู้สึก ของชนธรรมดาสามัญ โดยไม่ต้องมีการฝึกหัดหรือมีก็เพียงเล็กน้อย เต็มไปด้วยความ สนุกสนาน มีชีวิตชีวา

2. การฟ้อนรำตามแบบแผน (classical dance) คือการฟ้อนรำที่ต้องอาศัยการ ฝึกหัดกันตามแบบฉบับ มีครูอาจารย์ตั้งกฎเกณฑ์ต่างๆ เช่น การรำละครของไทย ซึ่งยกย่องว่า เป็นของสูง การฟ้อนรำตามแบบแผนไม่สามารถแสดงอารมณ์กับคนดู จึงเป็นความงามที่ ปราศจากชีวิตคล้ายหุ่นที่รำรำ

การฟ้อนรำตามแบบฉบับของชาวอีสานนั้น ผู้ฟ้อนมิได้เป็นช่างฟ้อนหรือช่างขับลำ แต่เป็นชาวบ้านในชุมชนหมู่บ้าน การฟ้อนรำอาจจัดให้มีขึ้น เพื่อการเฉลิมฉลองในวาระ โอกาสต่าง ๆ เช่น หลังฤดูการเก็บเกี่ยว หรือฟ้อนรำเพื่อการทรงเจ้าเข้าผีรักษาอาการเจ็บป่วย เครื่องแต่งกายก็เป็นไปตามท้องถิ่น ข้อสำคัญต้องมีดนตรี มีจังหวะซัดและเพลง ทำนองง่าย ๆ ประกอบเพื่อให้การฟ้อนรำพร้อมเพรียงกัน เมื่อเป็นการฟ้อนของชาวบ้านและเป็นการฟ้อน ประจำของท้องถิ่น จึงมีผู้สืบทอดและสนใจในกลุ่มเล็ก ๆ ในท้องถิ่นและสถาบันทาง การศึกษา เช่น โรงเรียน วิทยาลัยครู (สถาบันราชภัฏ ในปัจจุบัน) จนกระทั่งมีการจัดตั้ง วิทยาลัยนาฏศิลป์ขึ้น 2 แห่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ วิทยาลัยนาฏศิลป์จังหวัด กาฬสินธุ์ และวิทยาลัยนาฏศิลป์จังหวัดร้อยเอ็ด จึงมีการจัดรวบรวมฟื้นฟูคนตรีและนาฏศิลป์ พื้นเมืองอีสาน ทั้งในวิทยาลัยครู และสถานศึกษาอื่น ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้มี การประดิษฐ์คิดค้น

การพักผ่อนใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นอย่างมากมาย มีการพัฒนารูปแบบ เช่น การแปรแถว การจัดขบวน
พ่อนิ่งงดงามยิ่งขึ้น เมื่อพิจารณาการพ่อนิ่งชุดเก่าและใหม่ที่พัฒนาเพิ่มเติมในปัจจุบัน

พอจะจัดกลุ่มการพ่อนิ่งต่าง ๆ ได้ 8 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ การพ่อนิ่งเลียนกริยาอาการของสัตว์
การพ่อนิ่งโบราณคดี การพ่อนิ่งประกอบทำนองลำ การพ่อนิ่งชุดซุ่มนุมนุ่มเฝ้าต่าง ๆ การพ่อนิ่ง
อันเนื่องมาจากวรรณกรรม การพ่อนิ่งเพื่อชวนบวงสรวงบักพลีหรือบูชา การพ่อนิ่งศิลปะอาชีพ
และการพ่อนิ่งเพื่อความสนุกสนานรื่นเริง

1. คุณค่าของนาฏศิลป์พื้นบ้าน

1.1 คุณค่าทางด้านร่างกาย (physical values) การพ่อนิ่งเป็นการ
ออกกำลังกายอย่างหนึ่ง เพราะการพ่อนิ่งเป็นกิจกรรมของการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ
ของร่างกาย เช่น ลำตัว แขน ขาและมือ ให้ประสานเข้ากับจังหวะดนตรี การฝึกหัดการพ่อนิ่ง
จึงช่วยการปรับปรุงทักษะของการเคลื่อนไหว การทรงตัว ทำให้ได้ออกกำลังกล้ามเนื้อ และ
ถ้าฝึกหัดจนเกิดความชำนาญแล้วก็สามารถควบคุมอวัยวะทุกส่วนให้ประสานงานกันอย่าง
กลมกลืน ซึ่งหมายถึง การพ่อนิ่งได้อย่างสวยงาม

1.2 คุณค่าทางสังคม (social values) การพ่อนิ่งเป็นกิจกรรมร่วมกันของชุมชน
การร่วมกันพ่อนิ่งในงานบุญต่าง ๆ จะก่อให้เกิดความเป็นมิตรซึ่งส่งผลให้เกิดความสงบสุขในชุมชน

1.3 คุณค่าทางวัฒนธรรม (cultural values) การพ่อนิ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรม
เป็นเครื่องแสดงความเป็นอารยชาติ ชาติใดไม่มีศิลปวัฒนธรรมเป็นของตนเอง
ชาตินั้นก็จะได้ชื่อว่า ไม่มีความเจริญเป็นของตนเอง นอกจากนั้นศิลปวัฒนธรรมยังเป็นสิ่งที่
ก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเกิดความภาคภูมิใจของชนในชาติ

1.4 คุณค่าทางนันทนาการ (recreational values) การพ่อนิ่งจะทำให้ได้รับ
ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดของอารมณ์ หลังจากเหนื่อย
เหน็ดจากการทำงาน ดังนั้น ชาวอีสานจึงนิยมจัดให้มีการพ่อนิ่งหรือการละเล่นเพื่อความ
สนุกสนานหลังจากการทำงานหรือในหลังฤดูการเก็บเกี่ยว

2. ลักษณะของนาฏศิลป์พื้นบ้าน

2.1 นาฏศิลป์พื้นบ้านมักจะถ่ายทอดกันมาโดยการสังเกต จดจำ เลียนแบบ
การบอกเล่ากล่าวสอน โดยที่ไม่มีได้มีการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรหรือตำราต่าง ๆ

2.2 นาฏศิลป์พื้นบ้าน มักมีความเรียบง่าย และมีอิสระในการแสดงออก
ผู้พ่อนิ่งสามารถที่จะสร้างสรรค์พลิกแพลงท่วงท่าลีลาการเคลื่อนไหวออกไปได้หลายทาง
มิได้มีท่าแม่บทเป็นหลักแบบนาฏศิลป์ที่เป็นแบบแผนอย่างของราชสำนักหรือของกรมศิลปากร

แต่มีลีลาที่งดงาม สอดคล้องกับท่วงทำนองเพลงพื้นบ้าน และแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ ที่ทำให้สามารถบอกได้ว่าเป็นนาฏศิลป์หรือการฟ้อนรำของท้องถิ่นใด

2.3 รูปแบบท่าทางของนาฏศิลป์พื้นบ้านในยุคหลังต่อมา ได้ถูกกำหนดแบบแผนโดยผู้รู้ หรือได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมของส่วนกลาง (เมืองหลวง) ทำให้แปรเปลี่ยนจากความเรียบง่ายหรือลักษณะเสรีไปสู่ท่วงท่าที่เป็นแบบแผนมากขึ้น ดังเห็นได้จากในปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น การที่ครูนาฏศิลป์ในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ นำลักษณะการฟ้อนของชาวบ้าน ไปประยุกต์ใหม่ ให้มีลีลางดงาม เป็นขั้นตอนขึ้น และกลายเป็นแบบแผนที่ชาวบ้านนำแบบอย่างมาปรับปรุงลีลาการฟ้อนของตน ให้เป็นตามแบบแผนตามไปด้วย เป็นต้น

2.4 กำเนิดของนาฏศิลป์พื้นบ้านแต่ดั้งเดิมมักจะเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมอื่น เช่น ปรากฏในพิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อ ประเพณีบางอย่าง มิได้มีจุดประสงค์มุ่งความบันเทิงเป็นสำคัญมาแต่แรก เช่น การฟ้อนผีผด มาจากพิธีกรรมบูชาผีปู่ย่า หรือผีบรรพบุรุษ เป็นต้น การศึกษานาฏศิลป์พื้นบ้าน จึงต้องรู้ถึงประวัติความเป็นมา หรือจุดมุ่งหมายแต่เดิม ตลอดจนพัฒนาการที่แปรเปลี่ยนมาสู่รูปแบบในยุคปัจจุบันด้วย

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์พื้นบ้านสรุปได้ว่า นาฏศิลป์พื้นบ้าน เป็นศิลปะการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ให้มีลีลา งดงามสอดคล้องกับท่วงทำนองเพลง มีความเรียบง่าย มีอิสระในการแสดงออก มีดนตรีพื้นบ้านประกอบ ซึ่งอาจเป็นเพลงบรรเลงล้วน ๆ หรือเป็นบทเพลงที่มีการขับร้องประกอบร่วมด้วย นิยมเล่นหรือแสดงกันในท้องถิ่น มักจะถ่ายทอดโดยการสังเกต จดจำ เลียนแบบ บอกเล่า มิได้มีการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรหรือตำราต่าง ๆ การฟ้อนรำของท้องถิ่นใดแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ

แผนการจัดการเรียนรู้

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดมาตรฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้พร้อมตัวชี้วัดความสำเร็จของแต่ละมาตรฐานในแต่ละช่วงชั้นไว้ ซึ่งครูผู้สอนจะต้องเลือกวิเคราะห์มาตรฐานและตัวชี้วัดความสำเร็จมากำหนดเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในรายวิชาที่จะสอน ในการจัดเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ควรเตรียมการไว้ล่วงหน้า ว่าต้องทำสิ่งใดตามลำดับขั้นตอน โดยมีแผนการจัดการเรียนรู้หรือแผนการสอนจึงเป็นหัวใจสำคัญประการ

หนึ่งของความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ที่จะเกิดกับผู้เรียนให้มากที่สุด ซึ่งมีนักการศึกษาให้ความหมายไว้ ดังนี้

กรมวิชาการ (2533 : 1) กล่าวว่า แผนการสอน คือ การนำเอาวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์ที่จะต้องทำการสอนตลอดภาคเรียนมาสร้างแผนการจัดกิจกรรมการสอน การใช้สื่ออุปกรณ์ การสอน และการวัดผลประเมินผล มีเนื้อหาสาระและจุดประสงค์การเรียนรู้ย่อย ๆ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือจุดเน้นของหลักสูตรสภาพของผู้เรียน ความพร้อมของโรงเรียนในด้านวัสดุอุปกรณ์และชีวิตจริงในห้องเรียน

เอกรินทร์ สีมหาศาล (2545 : 7) แผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง วัตถุประสงค์หลักสูตรที่ควรพัฒนาจากหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุเป้าประสงค์ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้จึงเปรียบเสมือน โครงร่างหรือพิมพ์เขียวที่กล่าวถึงประสบการณ์การเรียนรู้ตามหัวข้อกิจกรรมการเรียนรู้และกระบวนการวัดผลที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน ส่วนแผนการจัดการเรียนรู้ จะแสดงการจัดการเรียนการสอนตามบทเรียน และประสบการณ์การเรียนรู้รายวัน หรือรายสัปดาห์

ถวัลย์ มาศจรัส (2546 : 170) ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้ แผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การนำวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์ที่จะต้องทำการสอนตลอดภาคเรียน มาสร้างเป็นแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยมีจุดประสงค์การเรียนการสอน เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน หรือจุดเน้นของหลักสูตร สภาพของผู้เรียนหรือความพร้อมของผู้เรียน และตรงกับชีวิตในห้องเรียน ซึ่งผู้สอนจะได้ทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษรล่วงหน้า เพื่อหาประสิทธิภาพในการเรียนการสอน

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542 : 1) กล่าวว่า แผนการสอน คือ แผนการหรือ

โครงการที่จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้ในการปฏิบัติการสอนในรายวิชาใดรายวิชาหนึ่ง เป็นการเตรียมการสอนอย่างมีระบบและเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ชัยชาญ วงศ์สามัญ (2543 : 39) แผนการจัดการเรียนรู้ คือ แบบบันทึกที่บรรจุข้อมูลต่าง ๆ ที่ผู้สอนจัดเตรียมไว้สำหรับสอนเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีควรมีองค์ประกอบที่เหมาะสม มีขั้นตอนการจัดเตรียมและมีการปรับปรุงอยู่เสมอ

รุจิรี ภู่อสาระ (2546 : 16 -17) แผนการจัดการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียน ตามที่กำหนดไว้ในสาระการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่ม แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีต้องสามารถตอบคำถามได้ว่า

1. จะให้นักเรียนมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์อะไรบ้าง
2. จะเสริมสร้างกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนอะไรบ้าง จึงจะให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์
3. ครูต้องมีบทบาทอย่างไรในการจัดกิจกรรมตั้งแต่ครูเป็นศูนย์กลางจนถึงนักเรียนเป็นผู้จัดทำเอง
4. จะใช้สื่อ/อุปกรณ์อะไรบ้างจึงจะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์
5. จะรู้ได้อย่างไรว่านักเรียนเกิดคุณสมบัติที่คาดหวังไว้

จากที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า แผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง เอกสารที่ครูผู้สอนจัดเตรียมไว้ล่วงหน้าอย่างมีระบบ มีเป้าหมายชัดเจน ซึ่งครูผู้สอนต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามจุดประสงค์และจุดหมายตามที่กำหนด

1. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

แผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ไม่ว่าจะมีรูปแบบใด ส่วนใหญ่มักจะมีองค์ประกอบคล้ายคลึงกัน อาจแตกต่างกันบ้าง อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบที่ควรระบุในแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ มีดังนี้ คือ (กรมวิชาการ. 2533 : 6)

1. ชื่อกลุ่มวิชาหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้ ชื่อระดับชั้น ชื่อแผนการสอน เรื่อง และจำนวนชั่วโมง
2. สาระสำคัญหรือความคิดรวบยอด คือข้อสรุปความคิดครั้งสุดท้ายที่เกิดแก่ผู้เรียนในลักษณะที่สั้นที่สุด
3. จุดประสงค์การเรียนรู้หรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เป็นพฤติกรรมหรือสิ่งที่มุ่งหวังจะให้เกิดกับผู้เรียนหลังจากที่ได้เรียนแผนการสอนนั้น ๆ
4. เนื้อหาสาระ เป็นสิ่งที่ครูต้องศึกษาจากหลักสูตรและเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและควรสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
5. กิจกรรมการเรียนการสอน ควรระบุวิธีการสอนและกิจกรรมที่จะจัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยเน้นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมมากที่สุด

6. สื่อการเรียนการสอน เป็นตัวกลางที่ช่วยให้การถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และเจตคติไปยังผู้เรียน ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนการสอนมีความหมายครอบคลุมถึงวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนต่างๆ

7. การวัดผลประเมินผล เป็นการตรวจสอบว่าหลังจากที่เรียนบทเรียนในแผนการสอนแล้ว ผู้เรียนมีพฤติกรรมเปลี่ยนไปตามที่ได้ระบุไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่อย่างไร

ณัฐวดี กิจรุ่งเรือง และคณะ (2545 : 54) กล่าวว่า องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ มีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. หัวเรื่อง (heading)
2. สาระสำคัญ (concept)
3. จุดประสงค์การเรียนรู้ (objective)
4. เนื้อหาสาระ (content)
5. กิจกรรมการเรียนรู้ (activities)
6. สื่อการเรียนรู้ (material & media)
7. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (assessment)

จากการที่ได้ศึกษาองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ สรุปได้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ ควรประกอบด้วย ชื่อวิชา ระดับชั้น เรื่อง จำนวนคาบ สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา/ สาระ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ การวัดผลประเมินผล

2. ขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

กรมวิชาการ (2544 : 33) กล่าวว่า การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชา รายปี หรือรายภาคและหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำ กำหนดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้สอน

ปานรวี ยงยุทธวิชัย (2546 : 38) กล่าวว่า การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กำหนดให้มีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชา รายปี หรือรายภาค และหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำ กำหนดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอน

จากการที่ได้ศึกษาจึงสรุปได้ว่า ขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ คือ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำอธิบายรายวิชา มาตรฐานการเรียนรู้ หรือผลการเรียนรู้ที่

คาดหวัง สาระการเรียนรู้ เนื้อหาหรือสาระ กระบวนการจัดสาระการเรียนรู้ สื่อหรือแหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล จึงจัดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์และมีคุณภาพ

2. ประโยชน์ของแผนการจัดการเรียนรู้

นักการศึกษา กล่าวว่า ประโยชน์ของแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้
วัฒนาพร ระจับทุกซ์ (2542 : 2) กล่าวว่า ประโยชน์ของแผนการสอนไว้ดังนี้

1. ก่อให้เกิดการวางแผนและการเตรียมการล่วงหน้า เป็นการนำเทคนิควิธีการสอนการเรียนรู้ สื่อเทคโนโลยี และจิตวิทยาการเรียนการสอนมาผสมผสานประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมต่างๆ
2. ส่งเสริมให้ครูผู้สอนค้นหาความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร เทคนิคการเรียนการสอนการเลือกใช้สื่อ การวัดและประเมินผล
3. เป็นคู่มือการสอนสำหรับครูผู้สอนและครูที่สอนแทน และปฏิบัติการสอนอย่างมั่นใจ
4. เป็นหลักฐานแสดงข้อมูลด้านการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนต่อไป
5. เป็นหลักฐานแสดงความเชี่ยวชาญของครูผู้สอน ซึ่งสามารถนำไปเสนอผลงานทางวิชาการได้

ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรืองและคณะ (2545 :53-54) กล่าวว่า การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ มีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนต่อไปนี้

1. เพื่อให้เห็นความต่อเนื่องของการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร
2. เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับความคิด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน
3. เพื่อให้สามารถเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ และแหล่งการเรียนรู้ให้พร้อมก่อนทำการสอนจริง
4. เพื่อให้เกิดการปรับปรุงวิธีการจัดการเรียนรู้จากข้อจำกัดที่พบ
5. เพื่อให้ผู้สอนมีความมั่นใจและเชื่อมั่นในการจัดการเรียนรู้
6. เพื่อให้ผู้สอนแทน ได้กรณีที่มีเหตุจำเป็น
7. เพื่อเป็นหลักฐานสำหรับการพิจารณาผลงานและคุณภาพในการปฏิบัติการสอน
8. เพื่อเป็นเครื่องบ่งชี้ความเป็นวิชาชีพของครูผู้สอน

สรุปได้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้เป็นเอกสารที่มีความสำคัญซึ่งควรมีองค์ประกอบครบถ้วน ทำให้ครูผู้สอนสามารถปฏิบัติการสอนได้อย่างมั่นใจ และเป็นหลักฐานแสดงข้อมูลด้านการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน และเป็นหลักฐานสำหรับครูในการเสนอผลงานทางวิชาการ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุวิมล ว่องวานิช และคณะ (2549 : บทคัดย่อ) ผลการวิจัยอ้างอิงในคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2551 : 30) พบว่าแนวคิดและหลักการสำหรับการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของนักเรียนมีดังต่อไปนี้ 1. การสร้างตัวแบบ/ผู้นำ การพัฒนาคุณลักษณะต้องมีการสร้างตัวแบบที่ดีทั้งพ่อแม่ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ หรือนุคลิกตัวอย่างในสังคม 2. การพัฒนาคุณธรรมและคุณลักษณะอื่น ๆ ให้เป็นวิถีชีวิต มีความสอดคล้องกับธรรมชาติ ตอกย้ำให้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยมีกระบวนการพัฒนาที่บูรณาการสอดแทรกอยู่ในชีวิตการเรียน การปฏิบัติงานเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม และคนกับธรรมชาติ โยงความสัมพันธ์ระหว่างสังคมวัฒนธรรมกับการเรียนการสอน 3. การพัฒนาตัวตนของนักเรียน ด้วยการจัดพื้นที่สร้างสรรค์และเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความสามารถ ศักยภาพ และการปฏิบัติตนตามความเชื่อ ตามแนวทางที่ตนเองคิดสร้างสรรค์ และอยู่ในบริบทของการทำความดี มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาสังคม ให้เด็กมีการปฏิบัติและพัฒนาตนเองอย่างเข้าใจความหมาย เห็นบทบาทและคุณค่าของตนเองมากขึ้น 4. การสร้างระบบค่านิยมให้เด็กและเยาวชนเห็น ได้ชัดเจนว่าแก่นของเด็กไทยคืออะไร ต้องประพฤติและปฏิบัติตนอย่างไร กำหนดเป้าหมายของการพัฒนาชัดเจนและตั้งสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก ทำให้เด็กมีการปรับเปลี่ยนวิธีคิด ปรับเปลี่ยนจริยธรรม เช่น การสำรวจพฤติกรรมการปฏิบัติตนของตนเองในแต่ละวัน และต้องยอมรับว่า ค่านิยมต้องมาจากตัวแบบที่ดี 5. การสร้างความร่วมมือรวมพลัง ทั้งจากผู้บริหาร/ครูอาจารย์ในโรงเรียน พ่อแม่ผู้ปกครองในครอบครัว ชุมชน สังคม ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทย กำหนดคุณธรรมที่เป็นเป้าหมาย การให้ครอบครัว ชุมชนมีการทำกิจกรรมร่วมกัน 6. การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนต้องสอดคล้องกับลักษณะของโรงเรียน ธรรมชาติ บริบท และช่วงวัยของเด็ก 7. การสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกัน และซึมซับวิธีคิดและการปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันผ่านกระบวนการ เป็นธรรมชาติในระบบของชุมชน 8. โรงเรียนต้องมี นโยบายที่ไม่เน้นวิชาการอย่างเดียว โรงเรียน

มีครูเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ดึงชุมชนเข้ามา สร้างชุมชนที่สร้างสรรค์ ซึ่งให้เห็นปัญหาของชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อบุตรหลาน 9. ต้องมีการสร้างแนวร่วม มีเครือข่ายที่ช่วยเสริมกำลังใจ ให้เด็กทำความดี เด็กที่ได้รับการพัฒนาทำให้เขาดีไปแล้ว ก็มีเด็กรุ่นใหม่เรื่อย ๆ ต้องสร้างเครือข่าย การให้รางวัล ไม่จำเป็นต้องเป็นเงิน เพียงแค่คำชมก็ได้

วันเพ็ญ เดือนกันยายน (2549 : บทคัดย่อ) รายงานการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน นักศึกษาวิทยาลัยสารพัดช่างอุดรธานี เพื่อรายงานผลการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนนักศึกษา และรายงานผลสัมฤทธิ์กิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน นักศึกษาวิทยาลัยสารพัดช่างอุดรธานี ปีการศึกษา 2549 เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินคุณลักษณะดี เก่ง และมีความสุข และแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ของกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะดี เก่ง และมีความสุข ผลการพัฒนาพบว่า

1. ผลการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน นักศึกษา โดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับระดับการปฏิบัติจากมากไปหาน้อย คือ คุณลักษณะด้านมีความสุขคุณลักษณะด้านเก่ง และคุณลักษณะด้านดี เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า

1.1 ระดับการปฏิบัติตามคุณลักษณะด้านดี อยู่ในระดับมากทุกข้อ ระดับการปฏิบัติสูงสุด คือ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ระดับการปฏิบัติต่ำสุด คือ การยอมรับการกระทำของตนเอง

1.2 ระดับการปฏิบัติตามคุณลักษณะด้านเก่ง อยู่ในระดับมากทุกข้อ ระดับการปฏิบัติสูงสุด คือ สามารถรวบรวมข้อมูล ระดับการปฏิบัติต่ำสุด คือ ความสามารถในการวางแผน 1.3 ระดับการปฏิบัติตามคุณลักษณะด้านมีความสุข ในระดับมากทุกข้อ ระดับการปฏิบัติสูงสุด คือ รู้จักปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ ระดับการปฏิบัติต่ำสุด คือ ออกกำลังกายสม่ำเสมอและเหมาะสมกับวัย

2. ผลสัมฤทธิ์กิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน นักศึกษาโดยรวมและเป็นรายกิจกรรม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรม พบว่า

2.1 กิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะด้านดี ระดับผลสัมฤทธิ์สูงสุด คือ กิจกรรมเดินทางไกลอยู่ค่ายพักแรมลูกเสือวิสามัญ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดกิจกรรมการผจญภัย รองลงมาคือ กิจกรรมสุภาพบุรุษ สุภาพสตรี เยาวชนอาชีวศึกษา ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความร่วมมือของ ครู อาจารย์ นักเรียนนักศึกษา 2.2 กิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะด้านเก่ง ระดับผลสัมฤทธิ์สูงสุด คือ กิจกรรมพัฒนา นวัตกรรม เทคโนโลยี สิ่งประดิษฐ์นวัตกรรม ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ควรจัดกิจกรรมนี้ต่อเนื่อง เป็นประจำทุกปี รองลงมาคือ กิจกรรมส่งเสริม

ภูมิปัญญาไทยให้กับนักเรียน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความเหมาะสมของระยะเวลาการจัดกิจกรรม 2.3 กิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะด้านมีความสุข ระดับผลสัมฤทธิ์สูงสุด คือ กิจกรรม ปัจฉิมนิเทศนักศึกษาหลักสูตร ปวช. ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ช่วงเวลาในการจัดกิจกรรม ปัจฉิมนิเทศมีความเหมาะสม รองลงมาคือ กิจกรรมส่งเสริมนักเรียนนักศึกษาให้มีรายได้ระหว่างเรียน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความเหมาะสมการแต่งตั้งบุคลากร ผู้รับผิดชอบ และ กิจกรรมพิธีมอบประกาศนียบัตรผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตร ปวช. ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักเรียนนักศึกษาเห็นความสำคัญของกิจกรรม

เกษมสุข ศรีचना (2550 : บทคัดย่อ) รายงานการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนร้อยละ 100 ใช้วิธีการจัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรสอดแทรกในเนื้อหาวิชาที่สอน โดยดำเนินการพร้อมกันทั้งระบบโรงเรียน ร้อยละ 50.38 ร่วมดำเนินการกับวัด และร้อยละ 42.75 ร่วมดำเนินการกับผู้ปกครอง ชุมชน นวัตกรรมที่โรงเรียนนำมาพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนพบว่า เป็นนวัตกรรมประเภทกิจกรรมที่มุ่งเน้นพัฒนาด้านคุณธรรม ด้านสังคม และด้านการเรียนรู้ โดยการบูรณาการเข้ากับกิจกรรมการเรียนการสอนปกติ ผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน พบว่า โดยภาพรวมโรงเรียน ส่วนใหญ่เฉลี่ยร้อยละ 36.09 มีนักเรียนที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์รวมทั้ง 3 ด้านคือ ด้านคุณธรรม ด้านสังคม และด้านการเรียนรู้ อยู่ในระดับดีเฉลี่ยร้อยละ 28.70 อยู่ในระดับ ดีมาก เฉลี่ยร้อยละ 4.43 อยู่ในระดับปรับปรุง

สระวี อาแวกะจิ (2552 : บทคัดย่อ) การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนบ้านคูย อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส พบว่า ภาพรวมคณะครู และผู้ปกครองมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนอยู่ในระดับมาก โดยผู้ปกครองมีค่าเฉลี่ยการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนสูงกว่าคณะครู แต่เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามความคิดเห็นของคณะครู และผู้ปกครอง ปรากฏว่า คณะครู และผู้ปกครองมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ของนักเรียน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งการพัฒนาคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ของนักเรียนที่คณะครู และผู้ปกครอง มีความคิดเห็นตรงกันและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.00$) คือ นักเรียนมีความขยัน มีความซื่อสัตย์ ใฝ่เรียนรู้ มีทักษะในการพูด และกล้าแสดงออกมากขึ้น ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการมี

ส่วนร่วมในกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนบ้านคูย พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนบ้านคูย อยู่ในระดับมาก โดยนักเรียน มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจมากที่สุดต่อการมีส่วนร่วมในการเลือกกิจกรรมที่นำไปแสดง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีดำเนินการสหกรณ์โรงเรียนร่วมกับคณะครูพี่เลี้ยง การมีส่วนร่วมในการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย การมีส่วนร่วมในการสาธิตกิจกรรม การได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และการมีรายได้ในการช่วยเหลือครอบครัวของนักเรียน

ทองสา ขงเพชร (2550 : บทคัดย่อ) รายงานผลการประเมิน โครงการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนบ้านค้อ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ โดยมีขอบเขตของการประเมิน โครงการประกอบด้วย 3 โครงการย่อย ได้แก่

1) โครงการสร้าง กิจนิสัยการทำงานของนักเรียน 2) โครงการส่งเสริมความมีระเบียบวินัยในตนเอง และ 3) โครงการส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันดี ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ของ โครงการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนบ้านค้อ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า 1) ด้านความรับผิดชอบ พบว่า ก่อนการประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย และหลังการประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการ ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สรุปว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านความรับผิดชอบ หลังการดำเนิน โครงการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยรวมมีการพัฒนาดีขึ้น 2) ด้านความมีวินัย พบว่า ก่อนการประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการ ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย และหลังการประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการ ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สรุปว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านความมีวินัยหลังการดำเนินโครงการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยรวมมีการพัฒนาดีขึ้น 3) ด้านความมีสติยับยั้งชั่ง

ใจ พบว่า ก่อนการประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการ ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย และหลังการประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการ ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สรุปว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านความมีสติยับยั้งชั่งใจ หลังการดำเนินโครงการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยรวมมีการพัฒนาดีขึ้น ดังนั้น ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนบ้านค้อ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ ในครั้งนี้ประสบผลสำเร็จและเป็นที่น่าพอใจ

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนบ้านค้อ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ ที่มีต่อวัด

และพระภิกษุสงฆ์ที่เป็นวิทยากรในการสอนธรรมแก่นักเรียน พบว่า ในภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ระดับมาก และอยู่ในระดับมากทุกรายการ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ดังนี้ รายการที่ 1 วัดได้ศาสนทายาทอันเป็นกำลังสำคัญในการช่วยส่งเสริมพระพุทธศาสนามากขึ้น รองลงมา ได้แก่ รายการที่ 5 โครงการก่อให้เกิดความร่วมมือในการจัดกิจกรรมระหว่างวัด ชุมชนและโรงเรียนมากขึ้น และรายการที่ 2 วัดและพระภิกษุสงฆ์มีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุนจัดการศึกษาที่ ควบคุมทั้งความรู้และคุณธรรมให้แก่ นักเรียน ดังนั้น ในการประเมินผลกระทบ โครงการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนบ้านคือ อำเภอลำโรงท่า จังหวัดสุรินทร์ ที่มีวัดและพระภิกษุสงฆ์ที่เป็นวิทยากรในการสอนธรรมแก่นักเรียน ในครั้งนี้ ไปในทิศทางที่ดีขึ้น ประสบผลสำเร็จและเป็นที่น่าพอใจ

อ่ำไพ รุจิยาพนนท์ (2550 : บทคัดย่อ) รายงานการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนสุรพิณพิทย อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ โดยใช้ 6 โครงการหลัก คือ โครงการปฐมนิเทศนักเรียน โครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม โครงการส่งเสริมประชาธิปไตย โครงการพลังแผ่นดิน โครงการรณรงค์เพื่อความสะอาด และโครงการกีฬาต้านยาเสพติด ผลการดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนพบว่า ผลการดำเนินกิจกรรมตามโครงการทั้ง 6 โครงการ ระดับความคิดเห็นของนักเรียน ครูและผู้ปกครองนักเรียนในปีการศึกษา 2548 และ ปีการศึกษา 2549 อยู่ในระดับมาก การประเมินตนเองของนักเรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมปฏิบัติหลังร่วมกิจกรรมในปีการศึกษา 2548 และ ปีการศึกษา 2549 อยู่ในระดับมาก ผลการประเมินความคิดเห็นของนักเรียน ครู ผู้ปกครองนักเรียน เกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนด้าน มีวินัยรับผิดชอบ มีความประหยัด มีความเมตตา กรุณาโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความซื่อสัตย์สุจริต ภายหลังดำเนินการพัฒนาปีการศึกษา 2549 โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบจำนวนนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ระหว่างปีการศึกษา 2547 กับ ปีการศึกษา 2549 พบว่า จำนวนนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในปีการศึกษา 2549 ลดลงจากปีการศึกษา 2547 แสดงให้เห็นว่าเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินงานตามโครงการนักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นในทางที่ดีขึ้น

อ่ำไพ พรหมสุทธิรักษ์ (2552 : บทคัดย่อ) การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์จากการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนโพธิ์นิมิตวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 2 โดยการสอนพระพุทธศาสนากับกิจกรรม

โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์จากการให้เหตุผลเชิง จริยธรรมในเรื่อง เป็นคนดี มีวิถีหาความรู้ เชิดชูความเป็นไทย ภาคภูมิใจในท้องถิ่น ดำรงชีวิต อย่างมีความสุข ของนักเรียนหลังสอนสูงกว่าก่อนการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.5 และนักเรียนมีความพึงพอใจในวิธีการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดขึ้น คนบางคนใช้ เวลาเกือบครึ่งชีวิตกว่าจะค้นเจอว่างานแบบไหนที่ตนเองชอบและใช้ก็เลยมีแบบสำรวจบุคลิก นิสัยใจออกมาให้ลองตรวจสอบดูว่าคนแบบคุณน่าจะเหมาะกับงานแบบไหน 1) เป็นคนมีเหตุ มีผล เต็มไปด้วยหลักการชอบการประมวลเรื่องราวเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงให้ปรากฏ ลักษณะ เหล่านี้เหมาะจะทำงานด้านการจัดการ บัญชี ช่างไฟฟ้า โปรแกรมเมอร์ รวมไปถึงงานทางด้าน เทคนิค 2) คนประเภทอ่อนไหว มีสัญชาตญาณในการดูแลปกป้อง ลองมองหางานประเภท เป็นที่ปรึกษา เป็นพยาบาล หรือสอนหนังสือ 3) คนกระตือรือร้น ชอบพูดคุย มีความ ทะเยอทะยาน ชัดเจนเลยว่างานที่เกี่ยวข้องกับทีวี วิทย์ โฆษณา น่าจะเหมาะกับคุณ 4) คน มองโลกในแง่ดี อยากรู้อยากเห็น เต็มไปด้วยพลัง น่าจะสนใจอาชีพที่ไม่ต้องอยู่นิ่งตลอดเวลา อย่างเช่น ไกด์หรือมัคคุเทศก์ หรือแม้แต่พนักงานขายที่ต้องเดินทางไปโน่นมานี่บ่อย ๆ 5) ถ้า รู้ตัวว่าเป็นคนพิถีพิถัน ประณีตเรียบร้อย ชำนาญการวิเคราะห์ ชอบให้คำแนะนำแบบลงลึก อาชีพที่น่าจะเหมาะกับคุณคืองานด้านวิจัย สถิติ หรือสืบสวนสอบสวน 6) คนประเภทเกิดมา เพื่อเป็นผู้นำ ไม่ชอบอยู่ใต้บังคับใคร แต่ขณะเดียวกันก็ชอบอยู่ในสังคมมากกว่าตามลำพัง น่าจะลองมองหาที่ว่างในตำแหน่งที่ได้แสดงพลัง อย่างเช่น ซีอีโอ บรรณาธิการ หรือแม้แต่ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 7) คนช่างจินตนาการ เจ้าบทบาทมีความคิดลึกซึ้งในเชิง ประชญา งานที่จะทำให้คุณสนใจได้ก็คือนักจิตวิทยา จิตแพทย์ นักแสดง และศิลปินทุกแขนง ไม่ว่าจะเป็ศิลปินหรือคนตรี 8) คนใจบุญสุนทาน ชอบสั่งสอน และชอบที่จะมองเห็น พัฒนาการหรือการเจริญเติบโต มักสนใจงานประเภทสังคมสงเคราะห์ นักบุญ ผู้พิพากษาคน ที่มีความคิดสร้างสรรค์ มีสายตาแหลมคมลึกซึ้ง มีเซ็นส์ หรือพรสวรรค์ในการแยกแยะความ สวยงาม คงเหมาะที่สุดกับงานกราฟิก ถ่ายภาพ หรือถ้าเป็นเชฟก็จะสามารถปรุงอาหาร

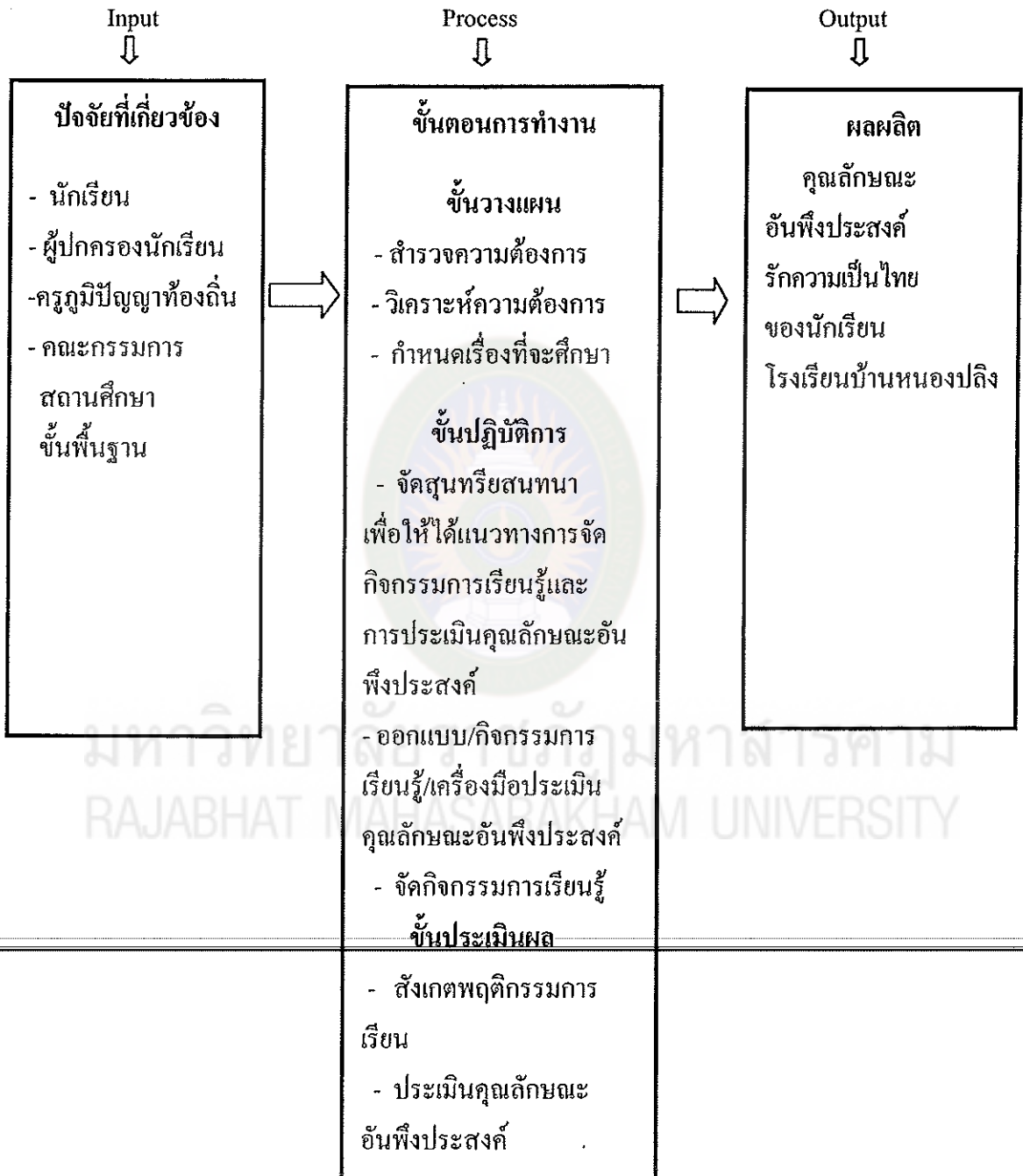
สมาน พบวันดี (2552 : บทคัดย่อ) รายงานการดำเนิน โครงการพัฒนาคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองสนมคอนดิว อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย สำนักงาน เขตพื้นที่ การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้วย 12 กิจกรรม คือ กิจกรรมยิ้มไหว้ทักทายกัน กิจกรรมสายใยรัก กิจกรรมครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง กิจกรรมเที่ยงวันธรรมดา กิจกรรมเสียดธรรมตามสายปลุกกายใจให้ตื่น กิจกรรมปลุกวินัยใช้จ่ายด้วยปัญญาเก็บรักษา ด้วยการออม กิจกรรมกิจวัตรประจำวันนักเรียน กิจกรรมบ้านวัดในโรงเรียน กิจกรรม

เครือข่ายผู้ปกครอง กิจกรรมคนดีศรีคอนตัว กิจกรรมสร้างจิตสำนึกความเป็นไทย และ กิจกรรมโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติเยาวชนไทยทำดีถวายในหลวง ผลการศึกษา พบว่า 1. กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โดยเน้นให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการวางแผน ในวงรอบที่ 1 ได้ดำเนินการ ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของโรงเรียน ปรับปรุงคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ของนักเรียน และกำหนดกลยุทธ์ การพัฒนาส่วนในวงรอบที่ 2 ได้ปรับปรุงเพิ่มความ เข้มของการดำเนินงานพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การติดตาม ประเมินผลในแต่ละ กิจกรรมและทุกขั้นตอน 2) ขั้นตอนการปฏิบัติตามแผน ในวงรอบที่ 1 ได้ดำเนินงานตามแผน โดย ใช้กลยุทธ์ 12 กิจกรรม ตลอดภาคเรียนที่ 1 วงรอบที่ 2 ยังคงใช้กลยุทธ์ทั้ง 12 กิจกรรม พัฒนา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตลอดภาคเรียน ที่ 2 โดยเพิ่มความเข้มของการพัฒนา การติดตาม ประเมินผลในแต่ละกิจกรรม 3) ขั้นตอนสังเกตผลในวงรอบที่ 1 ที่เก็บรวบรวม ข้อมูลด้วยการสอบถาม การสังเกต และการสัมภาษณ์ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ แต่นักเรียนบางคนยังขาดวินัย มาโรงเรียนสาย ในวงรอบ ที่ 2 จากการ รวบรวมข้อมูล พบว่า นักเรียนแสดงพฤติกรรมตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัย และด้านความเป็นไทย นักเรียนปฏิบัติ ตามข้อตกลงในการแสดงความเคารพต่อพระประธาน เคารพสถาบันเคารพครู และเคารพกัน และกัน แต่งกายให้ถูกต้องตามระเบียบ เป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน ได้แสดงออกด้วยท่าทีความ เป็นกัลยาณมิตร ส่งผลให้ไม่มีการทะเลาะวิวาท สร้างความพึงพอใจแก่ครู ผู้ปกครอง และคน ในชุมชน 4) ขั้นตอนสะท้อนผล ในวงรอบที่ 1 เมื่อสิ้นภาคเรียนที่ 1 ผลการประเมิน คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากบาง กิจกรรมยังไม่สามารถดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ทั้งหมด นักเรียน ยังไม่ตระหนัก ถึงความสำคัญของการร่วมกิจกรรมหรือกิจกรรมต่าง ๆ ยังขาดการบูรณาการไปสู่กิจกรรม การเรียนการสอนอย่างแท้จริง วงรอบที่ 2 นักเรียนแสดงพฤติกรรมตามคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ในระดับมากขึ้น โดยเฉพาะด้านความมีวินัย และด้านความเป็นไทย ทำให้ไม่มีการทะเลาะวิวาทกันระหว่างนักเรียนกับนักเรียน และนักเรียนกับบุคคลอื่นอีก รวมทั้งสร้าง ความพึงพอใจแก่ครู ผู้ปกครอง และชุมชน 2. ผลการดำเนินงานพบว่า เมื่อสิ้นภาคเรียนที่ 1 การดำเนินงานกิจกรรมโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง และสิ้นภาคเรียนที่ 2 พบว่า การดำเนินงานกิจกรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก และผลการประเมินคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ของนักเรียน เมื่อสิ้นภาคเรียนที่ 1 นักเรียน มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยรวม

อยู่ในระดับปานกลาง และนักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ระดับดีขึ้นไปน้อยกว่าร้อยละ 80 ไม่ผ่านเกณฑ์พัฒนา ส่วนเมื่อสิ้นภาคเรียนที่ 2 นักเรียน มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาค่า ได้แก่ ด้านความมีน้ำใจ ด้านความเป็นไทย ด้านการบริโภค ด้วยปัญญา ด้านการใฝ่เรียนใฝ่รู้ และด้านความมีวินัย รวมทั้งนักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ระดับดีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์พัฒนาที่กำหนดไว้ ทั้งนี้จากการดำเนิน โครงการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียน บ้านหนองสนมคอนตัว ส่งผลให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่โรงเรียนกำหนดเกิดขึ้นในตัวนักเรียนอยู่ในระดับสูงมากขึ้น เป็นผลให้เกิดการพัฒนานักเรียนแบบองค์รวม ทั้งด้านสติปัญญา และคุณธรรมอันจะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงสงบสุขในสังคมโดยรวมต่อไป

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การจัดการศึกษา สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ให้ได้ตามมาตรฐาน การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์สามารถทำได้ อย่างหลากหลาย อาทิเช่น สอดแทรกคุณลักษณะอันพึงประสงค์ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนการจัดทำโครงการ สอดแทรกในกิจวัตรประจำวัน เป็นต้น และที่สำคัญการให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การพัฒนาและการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จะทำให้การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ประสบความสำเร็จ การนำศิลปะการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านที่มีในท้องถิ่น เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้จากคนสู่คน โดยมีได้มุ่งหวังเพียงให้นักเรียนสามารถเพื่อนรำได้เท่านั้น สิ่งที่มีคุณค่าที่แฝงตัวอยู่ในการเรียนรู้นาฏศิลป์พื้นบ้านคือ ความซาบซึ้ง เห็นคุณค่า วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ซึ่งสามารถกล่อมเกลาจิตใจผู้เรียนให้เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน นับว่าเป็นการถ่ายทอดความรู้ที่ทรงคุณค่ายิ่ง ความรู้จากผู้รู้ในท้องถิ่น จึงเปรียบเสมือนเป็นห้องสมุดเคลื่อนที่ขนาดใหญ่ เหมาะสมอย่างยิ่งที่จะนำความรู้ที่ภูมิปัญญาสั่งสมไว้ ออกมารักษาสืบทอดและเผยแพร่ให้คงอยู่สืบไป สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 4 กรอบแนวคิดในการวิจัย